

TAL MED OM

FOLKEKIRKEN I HADERSLEV STIFT 2016

LÆS BLANDT ANDET OM:

FRA DEN ENE DAG TIL DEN ANDEN
"ER" MAN KIRKEN

TAL OM FOLKEKIRKEN

KIRKENS BYGNINGER

KIRKEN RÆKKER UD

ANALYSEN I GLUD

HADERSLEV-MØDET I 2017

INDHOLD:	2	FRA DEN ENE DAG TIL DEN ANDEN "ER" MAN KIRKEN <i>- over 1100 mennesker står klar til at tage en ny periode for folkekirken</i>
	7	EFTER OTTE ÅR I MENIGHEDSRÅD <i>- går nu videre til den danske kirke i udlandet</i>
	8	TAL OM FOLKEKIRKEN <i>- tal og fakta om folkekirken i Haderslev Stift</i>
	10	4 ÅR OG 14 MIO. KR. <i>- menighedsrådet i Hellevad har bygget næsten hele forrige periode</i>
	12	MURSTEN ELLER KIRKELIV, <i>- konsulenter eller ikke konsulenter, og kan man nedlægge kirker?</i>
	16	RÅRUP VIL BYGGE <i>- sin kirke mindre</i>
	18	ER EN FYLDT KIRKE <i>- udtryk for en levende sognekirke?</i>
	20	FRISOGN HAR GIVET FRIMODIGHED <i>- Sdr. Bjert har været liturgisk frisogn i 10 år</i>
	24	NÅR GUDSTJENESTELIVET ER SVÆRT <i>- samtalen er en forudsætning for at dele det svære</i>
	26	"BRUGSEN KAN IKKE LAVE BØRNEKOR <i>- men det kan vi". Besøg i Glud</i>
	28	KIRKEN I LANDSKABET ER ET PEJLEPUNKT <i>- hvad betyder det, at der hele tiden dukker en kirke op i landskabet?</i>
	32	KIRKE I GUL VEST <i>- i Felsted har kirken en diakonal profil</i>
	34	FIRE ANDRE MÅDER AT RÆKKE UD <i>- indtryk fra sognene</i>
	36	KIRKENS DIAKONI - EN KERNEYDELSE <i>- kommentar ved formanden for diakoniudvalget</i>
	37	TAGER FIRE ÅR MERE <i>- glæder sig til at komme i gang med kirkelivet</i>
	38	DET SKER I SYDSLESVIG OG PROVSTIERNE
	46	DET SKER I 2017
	48	TIL- OG FRATRÆDELSER
	49	REDAKTION

TAL MED OM FOLKEKIRKEN

Et af tidens varme udtryk er *det postfaktuelle samfund*. Det dækker over en fornemmelse af, at fællesskabets samtale er begyndt at kunne klare sig uden fakta, kendsgerninger og konkret viden.

Mens eksperterne strides, har vi med dette års magasin valgt at gå den anden vej og byde nye såvel som erfarne menighedsrådsmedlemmer velkommen med en række kendsgerninger, tal og fortællinger fra den verden, vi er fælles om at være engageret i.

Der er nok at tale om og mange at tale med. I Haderslev Stift er der 148 menighedsråd. Kun i tre har der været såkaldte kampvalg – resten er afgjort på fredelig vis. Det har nogle taget som udtryk for, at samtalen om kirken er gået i stå. Jeg tror omvendt, at samtalen netop lever, fordi man netop har kunnet samtale sig til rette, inkludere alle og nå til enighed.

Lige nu er flere hundrede nye menighedsrådsmedlemmer på vej ind i den lokale folkekirkes styrelse. På fire år er der også kommet mange nye præster og nye medarbejdere i kirkerne. Håbet er, at tal og historier vil sætte farver på virkeligheden og medvirke til forståelse for både de store træk og hinanden i den fælles kirkelige verden. Tal, viden og forståelse er vigtige for at træffe gode beslutninger, men også fordi man som ansat såvel som menighedsrådsmedlem ofte møder den opfattelse, at man ”er” kirken og ved alt om alt fra liturgi over mørtel til udviklingen i dåbstallet.

Det gør ingen, men jeg håber alligevel, at magasinet vil vække til eftertanke, være til hjælp, give forståelse og inspirere til diskussioner og nye måder at gøre ting på. Jeg håber også, det vil inspirere til samtaler om tro, og hvad vi betyder for hinanden. Velkommen til samtalen. ■

FRA DEN ENE DAG TIL DEN ANDEN "ER" MAN KIRKEN

OVER 1100 MEDLEMMER I 148 MENIGHEDSRÅD I HADERSLEV STIFT STÅR KLAR TIL EN NY PERIODE, HVOR DE VIL ARBEJDE FOR GODE VILKÅR FOR MENIGHEDENS LIV OG VÆKST. DET ER ET BETROET HVERV, MEN OGSÅ EN MÆRKAT I PANDEN.

Kære menighedsråd. En bekendt af mig beskrev engang, hvordan det var at være nyvalgt menighedsrådsmedlem: "Det er som at have fået en mærkat i panden, hvor der står

"Kirke". Og selvom andre folk også er medlem af folkekirken, får man alligevel pludselig alle mulige spørgsmål, om man nu også er blevet "rigtig kristen", eller om man har krise i ægteskabet, siden man pludselig er gået ind i menighedsrådet. Det er næsten som en bekendelseshandling. Men det giver også anledning til en masse gode snakke."

Det ligger år tilbage, men jeg tror ikke, at det har ændret sig meget. I nogle familier har der nærmest været tradition for, at et familiemedlem sad i menighedsrådet og således tog

ansvar for den lokale sognekirke, kirkegård og det kirkelige liv; for andre er det en helt ny opgave – ja, næsten ny identitet - at træde ind i et menighedsråd, fordi nogen har opfordret en, eller fordi man selv har set en opgave i det.

Til jer alle – gamle som nye medlemmer: Hjerteligt velkomne til en ny menighedsrådsperiode, og tak! Tak for, at I påtager jer denne opgave, hvad enten den er helt selvfølgelig eller føles som en ny mærkat i panden.

AT VILLE VÆRE FOLKEKIRKEN BEKENDT

Muligvis er det en bekendelseshandling at gå ind i menighedsrådet, dog ikke nødvendigvis en trosbekendelse, snarere en erklæring af at ville være folkekirken bekendt. At ville stå til ansvar og lægge tid og kræfter i at bære denne kirke, organisation, institution, folkebevægelse, serviceorgan, forening, kulturbærer – alt det, som folkekirken er.

Er det da menighedsrådene, der bærer kirken? Nej, åndeligt talt er det Gud, der bærer kirken. Kirken som helhed, og ►

dermed også folkekirken, giver ingen mening, undtagen hvis den er båret af og bærer af evangeliet: Det glædelige budskab om, at Gud er blevet menneske i Jesus Kristus og giver os sin Ånd, så vi kan leve sammen i tro og håb og kærlighed.

Men jo, legemligt talt bærer menighedsrådene folkekirken som dens rodnet i hele landet. I godt 100 år har menighedsrådene haft ansvaret for kirkens ejendomme og økonomi og i stigende grad også sammen med præsten for det kirkelige liv i sognet. Sogn betyder ”at søge sammen”, og menighedsrådet er på den måde en kerne i sognets fællesskab: De mennesker, der er valgt til at være ansvarlige for de fælles anliggender. Og for at der er steder og muligheder for at søge sammen.

Det er ikke nogen lille opgave. Der er heldigvis mange foreninger og meget frivilligt liv i Danmark, hvor folk tager ansvar og går ind i bestyrelsesarbejde for idrætsliv, oplysning, musik og dans, husholdning og gadebelysning, elværker og så videre – hele det foreningsdanmark, som er livsvigtigt for vores samfund. Men det er ikke så mange bestyrelser, hvor man ved sin indtrædelse aflægger løfte.

Når man første gang træder ind i menighedsrådet, aflægger man løfte. Det er ingen hverdagsbegivenhed. Det understreger betydningen og alvoren i menighedsrådsarbejdet, og måske sætter løftet virkelig også en lille usynlig mærkat af forpligtelse i panden eller i hjertet.

OFTERE FØLELSERNE END SAMVITTIGHEDEN

Lad os se på menighedsrådsløftet.

”Undertegnede erklærer herved på ære og samvittighed at ville udføre det mig betroede hverv i troskab mod den danske evangelisk-lutherske folkekirke, så at den kan byde gode vilkår for den kristne menigheds liv og vækst.”

”Ære og samvittighed” – det er ikke så tit, der bliver talt til de sider af os. Ofte til pengepungen eller følelserne.

Ære – det er hvert menneskes ukrænkelige værdighed, respekten og selvrespekten.

Samvittigheden spiller en stor rolle i en evangelisk-luthersk tækning om, hvad et menneske er – og folkekirken er som bekendt en evangelisk-luthersk kirke. Samvittigheden er den usynlige instans i hvert menneske, som ingen andre kan gøre sig til herre over, men hvor hvert menneske må afgøre med sig selv og sin Gud, sin tro, hvad der er rigtigt og forkert.

”Det er ikke tilrådeligt, men farligt for et menneske at handle imod sin samvittighed,” var Luthers berømte svar til kejseren og de samlede tyske fyrster på Rigsdagen i Worms i 1521, da han under trussel om at blive brændt på bålet skulle svare på, om han ville kalde sine ord i sig igen.

Menighedsrådsløftet lægger altså ud med at tiltale hvert menneske som en person med ære og samvittighed. Det burde være en selvfølge, at vi talte sådan til hinanden i alle sammenhænge, men det er det ikke altid.

ET BETROET HVERV

To steder i menighedsrådsløftet tales der om tro. Men ikke på den måde, at menighedsrådsmedlemmer bliver afkrævet et svar på deres tro. Det er forudsætningen i vores kirke, at vi er døbt til at tilhøre Kristus og til at vokse og leve i tro og tillid til Gud, men ingen steder, og heller ikke i menighedsrådsarbejdet, bliver man afkrævet regnskab for, hvordan det nu står til med ens egen tro.

”På en skala fra 1 til 10, hvor troende er du så?” Sådan er det blevet moderne at måle ting. Men i forhold til tro er det meningsløst. For det er der ingen, der ved. Nogle gange taler man om, at nogen er ”meget troende” eller ”lidt troende”, men

det er i virkeligheden noget sludder, for ingen kan måle tilliden til Gud, hverken i øjeblikket eller i det lange løb. Troen er ikke en følelse eller en tilstand, men den er selve det forhold, som et menneske kan stå i til Gud. Evangeliet om, at Gud har givet sig til kende i mennesket Jesus, er årsagen til, at vi kan få tillid til Gud – og ikke bare frygte eller spekulere over Gud som en fjern teori eller mytisk figur. Og det er forkyndelsen af evangeliet, der kalder til tro, som folkekirken skal være ramme om.

Den skal sørge for, at evangeliet bliver forkyndt, så det kan skabe tillid til Gud – og ikke være optaget af at måle, hvem der er troende, og hvem der ikke er. Det gælder også folkekirkens egne medlemmer: At vi ikke så meget skal være optaget af, om vi nu selv tror meget eller lidt – efter vores egen målestok. Vi skal være optaget af at få evangeliet forkyndt og handle og leve efter det.

Og derfor tales der i menighedsrådsløftet ikke om ens egen personlige tro som en følelse eller som oplevelser, men om at være betroet et hverv og udøve det i troskab. Om trofasthed. Det er også tro.

FORPLIGTET PÅ HISTORIEN

Hvervet som menighedsrådsmedlem er betroet én af resten af sognet. Og det kan godt være, at der kun var 15 til opstillingsmødet, og at man nærmest skulle overtales med moderat pres til at stille op – men det rækker ikke ved, at man varetager hvervet i menighedsrådet på vegne af andre og til andres bedste. Der er nogen, der har tillid til, at du kan og vil gøre det. Du er blevet noget betroet.

Og hvervet skal udøves i troskab mod folkekirken. Den er en evangelisk-luthersk kirke – dvs. den har et bekendelsesgrundlag og en særlig måde at fortolke evangeliet på, en særlig historie, nogle udtryksformer, som ganske vist altid er i bevægelse, men som er en del af et fælles kirkeliv. I 2017 fejrer vi 500-året for Reformationen, og det må være en særlig fornøjelse at træde ind i menighedsrådet netop nu, hvor vi igen overvejer og drøfter: Hvad er det evangelisk-lutherske? Hvad er vores arv og opgave? Den historie forpligter menighedsrådsmedlemmer sig på at være tro over for. At være tro, trofast. Det vil sige, at man med sin vilje og sine handlinger lader sig lede af hensynet til den, man er tro over for. Også når man er i tvivl om egne følelser. Det gælder også her. At gå ind i menighedsrådet er ikke en trosbekendelse, men en troskabsbekendelse.

PÅ UTALLIGE MÅDER

Og det, man forpligter sig på, er ikke at udbrede troen og evangeliet – det er vi allerede forpligtet på i dåben. Men menighedsrådets særlige opgave er at sørge for, at folkekirken kan skabe gode vilkår for menighedens liv og vækst.

Folkekirkens ydre rammer, medlemstal og økonomi og bygninger, gravstedskapitaler, ansættelseskontrakter – alt sammen er det til for at skabe gode vilkår for, at evangeliet kan blive forkyndt, og mennesker kan samle sig om det og live op og vokse i troen. Menighed er vi, når vi hører evangeliet sammen og opdager, at det taler til os. Og det gælder, hvadenten vi er mange eller få.

Alt, hvad menighedsrådet beskæftiger sig med, har altså til formål at skabe gode vilkår for, at mennesker kan blive menighed – nogen, der hører, og hører sammen.

Og det kommer I til at gøre på utallige måder: Ved at sørge for bygningerne, kirkegårdene og skønheden på de steder, hvor vi samles – for det er vigtigt, at der er gode vilkår, og det er fest og en højtid at fejre gudstjeneste og høre evangeliet, hvad enten det er med lys og musik i kirken, eller det er ved graven, eller det er, når præsterne sidder ved et sygeleje med sit ”hjemmeberettelsessæt”, den lille taske, som indeholder en lille alterkalk, brød og vin og bægre, som man kan holde nadver med hvor som helst. Ved at sørge for, at børn og unge og gamle kan møde evangeliet på mange måder i undervisning og gudstjeneste. Ved at sørge for, at de ansatte har gode vilkår, så de kan gøre tjeneste for mennesker i både glæde og sorg med, så man mærker, at her forkyndes evangeliet med trøst og håb. Ved at sørge for penge til musik og sang, undervisning og blomster og bøger og værktøj og redskaber, og hvis der ikke er penge, så med fantasi sørge for, at ting kan ske også uden penge. Ved at sørge for, at mennesker kan mødes og tale sammen om stort og småt, spise sammen, være sammen, møde hinanden, så ingen bliver overladt til sig selv.

IKKE ALENE

Der er tusind måder at sørge for gode vilkår for menighedens liv og vækst. Og I er ikke alene om det. Alt, hvad I kommer til at røre ved, har historie og får historie. Jeres indsats vil blive en perle i rækken af betroede menighedsrådsmedlemmers bidrag. Og i andre sogne arbejder de med det samme, men måske på lidt andre måder – som man altid kan have glæde af at kende.

Mit håb er, at det løfte, I aflægger, også må løfte jer og give jer glæde og mod på arbejdet. Og skulle det give anledning til mange spørgsmål og en masse samtale om, hvad kirke er og betyder, så håber jeg, at også det bliver en fornøjelse, og at I med stolthed kan bære mærkaten ”kirke”.■

KIRKELIV

INDTRYK FRA LIVET I OG OMKRING KIRKERNE I ÅRET
DER GIK OG OVERSKRIFTER FRA KIRKETÆLLINGEN

BABYSALMESANG 5-ÅRS DÅBSBØRN ADVENTSMØDE AFTENGUDSTJENESTE APOSTLENE'S HESTE AFTENSANG
AFTENGUDSTJENESTE AFTENTUR TIL MARIADØTRENE AKTIVITETSUDVALGSMØDE ALLE HELGENS ANDAGT
ALLEHELGENS DAG. SUPPE BAGEFTER ALLIANCE BEDEUGE ALPHA KURSUS ALPHACELLE ANDAGT I BAKKEHUSET
ANDAGT MED KIRKEGÅRDSVANDRING ANDAGT V. GULDBRYLLUP ANDEN JULEDAG ANDEN PINSEDAG ANDEN
PÅSKEDAG BABYCAFÉ BABY-OG BØRNEGUDSTJENESTE BABYRYTMIK BABYSALMESANG BEGRAVELSE BISÆTTELSE
BLESS THE DAY BLÆKSPRUTTEN BEGYNDERGUDSTJENESTE BIBLENS BILLEDESPROG I MODERNE SALMER BUSK
GUDSTJENESTE BØN & BRUNCH BØN I BEVÆGELSE BØRNEKOR BØRNE- OG FAMILIEGUDSTJENESTE BØRNE- OG
UNGDOMSKORET ØVER BØRNEEVENT BØRNEFASTELAVNSGUDSTJENESTE BØRNEGUDSTJENESTE BØRNEHAVE PÅ
BESØG I KIRKEN BØRNEHAVEAFSLUTNING BØRNEHAVEJUL BØRNEHAVESANG BØRNEKIRKE - BØRN LAVER KIRKE
BØRNEKLUB BØRNEKONFIRMANDER BØRNESALMEKONCERT BØRNEVENLIG PALMESØNDAGS-GUDSTJENESTE OG
GULDKONFIRMATION CAFÉ FOR EFTERLADTE CANDLELIGHT CARL NIELSEN-KONCERT CELLEGRUPPE CASH I SCT.
NICOLAI KIRKE CELLOKONCERT CENTERKLASSE KONFIRMANDER CHURCH EXPLORER CORDE DI GIOIA CYKEL-
GUDSTJENESTE DAGPLEJENS JULEAFSLUTNING DAGPLEJE-PÅSKE DAMEKLUB DANSK SØMANDSKREDS F. DE
DANSKE SØMANDSKIRKER DE 7 LÆSNINGER MED TRIOEN „ALLES IST MÖGLICH“ DE 9 LÆSNINGER DE GRØNNE
PIGESPEJDERE - ÅBENT HUS-DAG DE GRÅ ULVES HØJSKOLE DE SMÅ SYNGER - MUSIKLEGESTUE FOR DE SMÅ
DEGNEGUDSTJENESTE DEMANTIUS JOHANNES PASSION DEMENTSANG DEN RØDE TRÅD DEUTSCHER GOTTES-
DIENST DIAKONAL SPISEAFTEN DIAKONIENS DAG DIAMANTBRYLLUP DSUK DRENKEKOR ØVER EFTERMIDDAGS-
GUDSTJENESTE EFTERMIDDAGSUDFLUGT EFTERÅRSMØDE MED NASER KHADER EKSTRAORDINÆRT MENIGHEDS-
RÅDSMØDE ELVISKONCERT EMERITUS CONVENT EN HYLDEST TIL HALFDAN RASMUSSEN ENE OG ALENE ENGELSKE
JULESALMER ERINDRINGS-CAFÉ ESBJERG-EVANGELIET EVALUERING AF LUTHERS NØGLE EVANGELISK ALLIANCE
FAMILIEFREDAG FAMILIEGUDSTJENESTE FAMILIEGUF FAMILIEKONCERT "SALMESWING" FAMILIEKOR FAMILIE-
TRÆF FARVELADEN FASTELAVNSGUDSTJENESTE FERNISERING FESTKONCERT FILM AFTEEN "PHILOMENA" FILM- OG
HYGGEAFTEEN FILMEFTERMIDDAG: KAJ MUNKS: ORDET FILMKLUBBEN KLAPTRÆT FILMMATINÉ FLAGDAG I
FREDERICA FLAGHEJSNING PÅ GENERAL BÜLOWS GRAV FLYGTNINGEBESØG FORBEREDELSE JULEMARKED
FORBØNSGUDSTJENESTE FORDRAG I SOGNEÅRDEN FORDRAG: SKAL ANSVARET LÆGGES I MENNESKEHÆNDER?
FØREDRAG FØREDRAGSRÆKKE FRA VUGGE TIL GRAV: DET GODE LIV SOM SENIOR - EN ERFARINGSNÆR LIVSFØR-
TÆLLING FORENINGS-DAG FORKLARINGS-GUDSTJENESTE FORMIDDAGSCAFÉ FORRETNINGSUDVALGSMØDE
FORTÆL DIN TROSHISTORIE FORTÆLLE- OG SANGEFTERMIDDAG FORTÆLLE-EFTERMIDDAG FORTÆLLEGUDSTJENE-
STE FORTÆLLING I KIRKEN FOR 2. OG 3. KL. FORTÆLLING, IDENTITET OG FRELSE FORÆLDREMØDE FOR KONFIR-
MANDFORÆLDRE FORÆLDREMØDE MINIKONFIRMAND FORÅRSGUDSTJENESTE FORÅRSKONCERT FORÅRSSANGAF-
TEN FÆLLESSPISNING FREDAGSFAMILIEN FREDAGSKLUBBEN FPROVSTIETS KIRKEHØJSKOLE FREDSLYSET
KOMMER FREMSTILLING FREMVISNING AF KIRKEN FOR 3.-4.-KLASSER FRILUFTSGUDSTJENESTE FRIVILLIGFEST
FRIVILLIGT KORARBEJDE FROKOSTKLUBBEN - KUN FOR MÆND FROKOSTKONCERT FROPRÆDIKEN FUK NYTÅRS-
FROKOST FYRAFTENSØN I KIRKEN FYRAFTENS-GUDSTJENESTE FYRAFTENSKONCERT - CELLO OG ORGELMUSIK I
KIRKEN FYRAFTENS-MEDITATION FYRAFTENSSANG FYRAFTENSSANG FOR BØRN OG ALLE ANDEN FÆLLES-GUDSTJE-
NESTE I KASTELLET FÆLLES STUDIEEFTERMIDDAG FÆLLES VISIONSDAG FÆLLESKIRKELIG AFTEEN FÆLLESKIRKELIG
BØN FÆLLESSKABS-AFTEEN FÆLLESSPISNING FØR SØNDAG I SOGNEGÅRDEN FØRSTEHJÆLP/HJERTESTARTERKUR-
SUS GARNISONEN ØVER FANEINDMARCH GEMEINSAMER GOTTESDIENST GENERALPRØVE INDEN KONFIRMATION
GENINDVIELSE AF KIRKEN EFTER RENOVERING GENNEMGANG AF KIRKEN HISTORIE GENSYNSDAG FOR FERIEFAMILI-
LIER GIDEONITTERNE GLØGG OG GRAN GLØGG, ÆBLESKIVER OG AFSKED MED SOGNEPRÆST GODMORGEN
SØNDAG GUDSTJENESTE OG RUNDSTYKKER GODMORGENSANG GODNATHISTORIER I KIRKEN GODNATHISTORIE OG
JULEKLIP GOSPEL KIDS GOSPEL MED KONFIRMANDER GOSPEL MUSIKGUDSTJENESTE GOSPEL OAKS GOSPEL OG
GRIS GOSPEL SPIRE GOSPEL TEENS GOSPELGUDSTJENESTE GOSPELKORET ØVER GRÅ GULD GRÅ ULVE GUD OG
GOD MAD GUD OG PIZZA GUD OG SPAGHETTI GUD PÅ TRONEN GUD, BØRN OG PASTA GUDSTJENESTEUDVALGET
MØDES GUDSTJENESTE GUDSTJENESTEVÆRKSTED GUIDNING I KIRKEN GULDBRYLLUPSANDAGT GULDBRYLLUP-
VELSIGNELSE GULDKONFIRMATION GØGLERGUDSTJENESTE HAJEN JUNIORKLUB HALLOWEEN - BØRNE- OG
FAMILIEGUDSTJENESTE HANDEL OG SLADDER I KIRKEN HAR DU LYST TIL AT SYNGE? HELLIGTREKONGERSPISNING
HELLIGTREKONGERSGUDSTJENESTE HELTEDAGE HENFØLGE HERREHJØRNET HJEMSTAVNS-AFTEEN HUBERTUS-
GUDSTJENESTE HVAD I ALVERDEN ER MENINGEN? OM BIBELSKES MENINGER HVERDAGSGUDSTJENESTE HYGGE OG
SANG EFTER GUDSTJENESTEN HÅNDELS MESSIAS KONCERT HØJMESSE HØJMESSE MED KRYBBESPIL HØJMESSE
KORPRØVE HØJSKOLE HØJSKOLEFORENINGEN HØJSKOLESANG HØJTLÆSNINGSARRANGEMENT I KIRKEN - "LIG-
NELSER, DER LIGNER" HØST- & SOMMERFEST HØST OG FAMILIEGUDSTJENESTE HØSTGUDSTJENESTE FØREDRAG: I
KIRKEN HØST OG KRISTENDOM INDSAMLING FOLKEKIRKEN NØDHJÆLP INDSKRIVNING AF KONFIRMANDER INDSKRIV-
NINGSGUDSTJENESTE FOR KONFIRMANDER INDSÆTTELSES-GUDSTJENESTE INDØVNING AF KONFIRMATIONSSALMER
INSTITUTIONSGUDSTJENESTE INTERNATIONAL GUDSTJENESTE INTERNATIONAL BRUNCH INTERNATIONAL JULEFEST
INTRO INTRO-KURSUS PÅ ENGELSK ISLAM - RELIGION OG POLITIK JAZZ I KIRKEN JAZZ PÅ PLÆNEN JESUS PÅ
SLOTTET JORDPÅKASTELSE JOYFUL NOICE JUBILÆUMSGUDSTJENESTE JUL MED BØRNEHAVE OG BEDSTEFORÆL-
DERE JULESKOVTUR JULEGUDSTJENESTE JULEAFSLUTNING FOR DE SMÅ JULEAFSLUTNING FOR SKOLEELEVER
JULEAFTEEN JULEBASAR JULEBOGEN I SOGNEGÅRDEN JULEDAG JULEFROKOST PIGEKORET JULE-FYRAFTENSSANG
JULEGOSPEL - DE 9 LÆSNINGER JULEGUDSTJENESTE JULEKLIPPE/HYGGE DAG JULEKONCERT JULEKRYBBE
JULEOPTAKT SKOLEN JULESØNDAG JULETRÆSFEST JULETRÆSPYNTNING JULETRÆSTÆNDING JUNIORKLUBBEN

I MENIGHEDS- RÅD I OTTE ÅR

I HANS KRAB KOEDS FAMILIE TAGER MAN ANSVAR FOR FÆLLESSKABET. EFTER OTTE ÅR I SKT. NICOLAI KIRKE I KOLDING FRATRÆDER HAN, DELS FOR AT GIVE STAFETTEN VIDERE, DELS FOR AT ENGAGERE SIG I DEN DANSKE KIRKE I UDLANDET.

Hans Krab Koed, 66 år, fratræder nu efter at have været formand for menighedsrådet i Skt. Nicolai Sogn i Kolding Provsti i otte år. Han er teolog og underviser, lektor på UC Syd i Haderslev. Gift, har ingen børn.

HVORFOR TRÅDTE DU IND I SOGNETS MENIGHEDSRÅD?

Jeg kommer fra en storbondefamilie, der altid har været meget kirkeligt engageret, og hvor man desuden har haft tradition for at påtage sig ansvar i forhold i sogneråd, byråd, menighedsråd osv. Det har været selvfølgelig for mig.

Desuden betragter jeg det som meget afgørende, at nogen påtager sig at organiserer og skabe ro om og rammer for forkyndelsen. Menighedsrådet vælger præster og medarbejdere, og derefter skal rådet bakke op, give rum og arbejdsro.

Jeg bor ikke i, men har løst sognebånd til Skt. Nicolai Kirkes sogn, hvor jeg er konfirmeret, er kommet og kender alle præsterne.

HAR ARBEJDET I MENIGHEDSRÅDET LEVET OP TIL DINE FORVENTNINGER?

Det har været voldsomt tidskrævende, men når jeg træder ud nu, er det mere, fordi jeg på forhånd havde besluttet mig for, at jeg ville sidde i to perioder og ikke mere. Før Skt. Nicolai har jeg siddet i menighedsråd i 11 år i et sogn i Ribe Stift, så nu har jeg har været med længe nok. Desuden skal man ikke klæbe til posterne. Det er godt at lade andre komme til.

Det har været naturligt for mig at være formand. Hvis jeg går ind i noget, gør jeg det seriøst. Jeg bruger tid og sætter mig ind i sagerne, og så bliver man nemt valgt som formand. Jeg er

også god til det med dagsordener og mødestruktur osv. Men jeg har også gerne villet have indflydelsen. Det betyder noget for mig, i hvilken retning folkekirken går.

Personligt har der været den ekstra dimension, at fordi jeg selv har en teologisk baggrund, har jeg haft et godt fællesskab med præsterne i menighedsrådet. Jeg forstår, hvad de taler om, også når det er mere indforstået teologisk.

HAR DU SOM MEDLEM OG FORMAND FØLT DIG FORPLIGTET TIL AT KOMME REGELMÆSSIGT I KIRKEN?

Jeg går i kirke hver evig eneste søndag. Hvis ikke i Skt. Nicolai i Kolding, så hvor jeg ellers er. Jeg kan slet ikke lade være. Det er en stor glæde.

Men i øvrigt synes jeg, det er mærkeligt, hvis menighedsrådsmedlemmer ikke kommer i kirken. Nogle træder ind i menighedsrådene, fordi kirkerne "skal være der, når vi har brug for dem", og de vil måske mest støtte op om det praktiske arbejde og kommer mindre i kirken. Jeg kommer i kirken, fordi jeg er afhængig af det, men jeg har også brug for indblik i, hvem der ellers kommer, og om vi har ordentlige tilbud til de forskellige grupper i sognet.

HVAD VENTER NU?

Jeg kunne godt tænke at involvere mig i dansk kirke i udlandet. Vi kommer meget i Berlin, hvor jeg også går i kirke. Her har jeg set, hvor meget en dansk menighed kan betyde især for unge danske i udlandet. Det samme gælder den danske kirke i London. Det er et vigtigt ambassadørarbejde for folkekirken. ■

DEN LOKALE KIRKE I TAL

FOLKEKIRKENS INDTEGTER KOMMER I AL VÆSENTLIGHED TRE STEDER FRA: DEN LOKALE KIRKESKAT, LANDSKIRKESKATTEN OG STATENS TILSKUD TIL PRÆSTERNES LØN OG PENSION.

DEN LOKALE KIRKESKAT svinger i Haderslev Stift mellem 0,88 pct. (Fredericia Kommune) og 0,98 pct. (Hedensted Kommune) (2016-tal). Alle sogne i en kommune betaler samme procent. Der er i alt 173 sogne i Haderslev Stift.

LANDSKIRKESKATTEN betaler en række fælles folkekirkelige udgifter, bl.a. folkekirkens udgifter til it.

STATSTILSKUDET bidrager bl.a. til præsternes løn og pension og er bl.a. begrundet i de samfundsopgaver, som folkekirken varetager, bl.a. personregistrering.

Derudover har folkekirken mindre indtægter fra bl.a. renter og boligbidrag i forbindelse med tjenesteboliger. Den lokale kirkeskat udgør knap 80 pct. af folkekirkens økonomi.

Den lokale kirkekasse har udgifter til drift, vedligeholdelse og anlæg vedr. kirker, kirkegårde, præsteboliger og evt. andre bygninger og arealer, der tilhører sognene. Derudover har de lokale kasser udgifter til løn til kirkefunktionærer, og de dækker udgifter i forbindelse med menighedsrådets aktiviteter og de kirkelige aktiviteter.

Overordnet sikrer den samlede kirkeskat ud over søndagsgudstjenesten og andre typer af gudstjenester en række kerneydelser som dåb, konfirmation, bryllup og begravelse. Medlemmerne bidrager til vedligeholdelsen af kirker og kirkegårde - kirkerne repræsenterer 1000 års danmarkshistorie og rummer unikke kunst- og kulturskatte. Via kirkeskatten bidrager man også til personregistreringen, til folkekirkens undervisning af konfirmander og minikonfirmander, til folkekirkens sociale arbejde og til et levende kirke- og kulturliv i sogn, provsti og stift.

ET UDTRÆK AF INDTEGTER OG UDGIFTER I DE SAMLEDE LOKALE KIRKEKASSER I HADERSLEV STIFT:

Kilde: årlige formålsopgørelser fra Kirkeministeriet (de enkelte sognes budgetter og regnskaber kan man finde på sogn.dk).

INDTEGTER:

2012:		503,8 mio. kr.
2013:		575,1 mio. kr.
2014:		587,2 mio. kr.

UDGIFT TIL DRIFT OG VEDLIGEHOLD AF KIRKEBYGNINGER, SOGNEGÅRDE M.V.

2012:		61,7 mio.kr., heraf løn: 19,1 mio. kr.
2013:		67,6 mio. kr., heraf løn: 19,8 mio. kr.
2014:		65,4 mio. kr., heraf løn: 19,2 mio. kr.

UDGIFT TIL KIRKELIGE AKTIVITETER, herunder udgifterne til sognenes gudstjenester og kirkelige handlinger, til kirkekor og kirkekoncerter, foredrag og møder og sognets sociale arbejde. Lønudgifterne vedrører sognets ansatte, f.eks. kirke- og kulturmedarbejdere, kirketjenere, organister m.v.

2012:		126,9 mio. kr., heraf løn: 100,8 mio. kr.
2013:		126,1 mio. kr., heraf løn: 100,2 mio. kr.
2014:		126,8 mio. kr., heraf løn: 101,6 mio. kr.

KIRKEGÅRDENE, RESULTAT. Indtægter fra køb og vedligeholdelse af gravsteder. Lønudgifter til drift og vedligehold af kirkegårde, krematorier m.v.

2012:		løn: 96,8 mio. kr., indtægter på 55,1 mio. kr.
2013:		løn: 122 mio. kr., indtægter på 72,5 mio. kr.
2014:		løn: 121 mio. kr., indtægter på 77,4 mio. kr.

ANLÆGSINVESTINGER

i f.eks. kirkebygninger og kirkegårde.

2012:		70,0 mio. kr.
2013:		82,0 mio. kr.
2014:		94,9 mio. kr.

DE SYV PROVSTIER OG DEN DANSKE KIRKE I SYDSLESVIG

Provstierne stammer i deres nuværende form tilbage fra strukturreformen i 2007, hvor det blev tilstræbt, at kommune- og provstigrænser skulle være fælles, hvor det var muligt. Undtagelsen i Haderslev Stift er Vejle Kommune, hvor nogle af de vestligste sogne ligger i Grene Provsti i Ribe Stift.

HEDENSTED PROVSTI:

Kirkelig ligning 2016:	61,8 mio. kr.
Kirkelig ligning 2017:	61,5 mio. kr.
Antal sogne:	33 sogne, 17 pastorater
Antal folkekirkemedlemmer:	39.894 (2016-tal)
Kirkeskatteprocent 2016:	0,98
Antal kirker:	34
Deraf middelalderkirker:	27
Præster i alt:	24

Samarbejdsprojekter bl.a. omkring personalekonsulent, regnskabskontor, skole-kirkemedarbejder, bygnings-/energitekniker og undervisning af specialklasser. Puljer bl.a. til kirkeliv, anlæg, kirkegårde og energiforbedring.

VEJLE PROVSTI:

Kirkelig ligning 2016:	88,5 mio. kr.
Kirkelig ligning 2017:	90,4
Antal sogne:	26 sogne, 22 pastorater
Antal folkekirkemedlemmer:	75.022 (2016-tal)
Kirkeskatteprocent 2016:	0,9
Antal kirker:	31
Deraf middelalderkirker:	20
Præster i alt:	36

Samarbejdsprojekter bl.a. omkring personalekonsulent, ungdomspræst, diakonipræst, skole-kirkehøjskole, internationale gudstjenester og reformationsjubilæet.

FREDERICIA PROVSTI:

Kirkelig ligning 2016:	59,6 mio. kr.
Kirkelig ligning 2017:	60,6 mio. kr.
Antal sogne:	11 sogne, 10 pastorater
Antal folkekirkemedlemmer:	41.098 (2016-tal)
Kirkeskatteprocent 2016:	0,88
Antal kirker:	11
Deraf middelalderkirker:	7
Præster i alt:	20

Samarbejdsprojekter bl.a. omkring Kirkernes Hus, Jesus på Volden, Luthers Nøgler, fælles gudstjenester, kirkehøjskole og sorggrupper. Innovationspulje i forbindelse med reformationsjubilæet.

KOLDING PROVSTI:

Kirkelig ligning 2016:	114 mio. kr.
Kirkelig ligning 2017:	116 mio. kr.
Antal sogne:	30 sogne, 24 pastorater
Antal folkekirkemedlemmer:	74.292 (2016-tal)
Kirkeskatteprocent 2016:	0,94
Antal kirker:	31
Deraf middelalderkirker:	19
Præster i alt:	36

Samarbejdsprojekter bl.a. omkring personalekonsulent, it-medarbejder, sorggruppe, ungdomspræst, natkirke, fælles gudstjenester, tværkulturelt arbejde, regnskabskontor, kirkehøjskole og energimærkning.

HADERSLEV DOMPROVSTI:

Kirkelig ligning 2016:	69,6 mio. kr.
Kirkelig ligning 2017:	70,3 mio. kr.
Antal sogne:	27 sogne, 19 pastorater
Antal folkekirkemedlemmer:	47.488 (2016-tal)
Kirkeskatteprocent 2016:	0,95
Antal kirker i alt:	29
Deraf middelalderkirker:	25
Præster i alt:	31

Samarbejdsprojekter bl.a. omkring skole-kirkearbejdet, herunder Jesus på slottet, samt en udviklingspulje, der kan søges af præster og menighedsråd.

AABENRAA PROVSTI:

Kirkelig ligning 2016:	69,6 mio. kr.
Kirkelig ligning 2017:	70,4 mio. kr.
Antal sogne:	20, 17 pastorater
Antal folkekirkemedlemmer:	47.914
Kirkeskatteprocent 2016:	0,95
Antal kirker i alt:	23
Deraf middelalderkirker:	19
Præster i alt:	24

Samarbejdsprojekter bl.a. omkring skole-kirkekoordinator, flere sogne har fælles regnskabsfunktion, fælles personalekonsulent i samarbejde med fem andre provstier.

SØNDERBORG PROVSTI:

Kirkelig ligning 2016:	92 mio. kr.
Kirkelig ligning 2017:	93 mio. kr.
Antal sogne:	25, 19 pastorater
Antal folkekirkemedlemmer:	61.491 (2016-tal)
Kirkeskatteprocent 2016:	0,93
Antal kirker i alt:	27
Deraf middelalderkirker:	23
Præster i alt:	32

Samarbejdsprojekter bl.a. omkring personalekonsulent, sorggrupper, Unge-huset, skole-kirke, herunder bl.a. Jesus på Slottet, desuden kirkegårdssamarbejder, landpræster samarbejder om fælles kordegn, og fælles regnskabskontor for 11 menighedsråd.

DANSK KIRKE I SYDSLESVIG:

Samlede medlemsbidrag i 2015:	3,8 mio. kr.
Tilskud fra Nordkirche:	2,1 mio. kr.
Tilskud fra Finansloven:	14,5 mio. kr.
Antal menigheder:	30, 22 pastorater
Kirkeskatteprocent 2016:	lader sig ikke sammenligne
Antal menigheder:	30
Antal prædikensteder:	70
Præster i alt:	22

Samarbejdsprojekter bl.a. om børn og unge, voksenundervisning/højskoleage.

4 ÅR OG 14 MIO. KR.

MENIGHEDSRÅDET I HELLEVAD I DET VESTLIGSTE AABENRAA PROVSTI HAR BYGGET I DET MESTE AF SIN EMBEDSPERIODE 2012-2016. DA DET TILTRÅDTE, VIDSTE MAN, AT DER VAR EN SAG OM BOREBILLER. 14 MIO. KR. OG FIRE ÅR SENERE ER EN GENNEMRENOVERET BYGNING NETOP BLEVET GENÅBNET FOR MENIGHEDEN.

Når et nyt menighedsråd tiltræder, lover medlemmerne at ville arbejde for at byde menighedens liv og vækst gode vilkår.

Det betyder blandt andet at passe godt på og sørge for, at kirkens bygninger fungerer til menighedens behov.

Mange oplever den del som en tung opgave, der tager tid, og at rammer og restriktioner – bl.a. personificeret ved Nationalmuseet og stiftets konsulenter – fordyrer og forlænger projekterne.

I Hellevad i det vestlige Aabenraa Provsti har de styr på det. Formanden for menighedsrådet kommer på grund af sit erhverv ikke ret ofte i kirken om søndagen – han er selvstændig erhvervsdrivende og arbejder om søndagen. Men han er også uddannet maskiningeniør, god til byggeri og kender i kraft af sit erhverv stort set alle i sit lokalsamfund. Han har været en frontfigur i forbindelse med kirkens renovering. Den har varet det meste af perioden 2012-2016, og den har været stor. F.eks. måtte man stive tårnet af med ekstra flugtveje til håndværkerne, hvis tårnet skulle kollapse under arbejdet.

I dag er kirken pakket ud af presenninger og stilladser, og den stråler af nyt træ og godt håndværk. Der er lavet en række bygningsfaglige forbedringer, hvor det teknisk har kunnet lade sig gøre, og i processen er kirken både blevet billigere i drift og varmere at være i.

Nu skal menigheden tilbage, men det overlader Birger Wollesen, formand, til nogle andre:

”Jeg har taget og vil fortsat gerne tage mig af det praktiske. Andre er mere engageret i gudstjenestens liturgi og sognets tilbud til børn og ældre. Jeg har ingen anelse om liturgi, nyder bare, hvad jeg får serveret. Og så længe præsten og det øvrige menighedsråd har det godt med hver sine opgaver, så er det jo ikke et problem, at rådets medlemmer har hver sin tilgang til kirken,” siger Birger Wollesen.

DET DRYSSEDE PÅ KIRKEBÆNKENE

Han har flere gange forsikret bekymrede borgere i sognet, at den samlede udgift til det langvarige byggeprojekt ikke er et lokalt problem:

”Man skal forstå, hvordan økonomien i den slags projekter virker, og at det ikke er den lokale menighed, der skal betale. Hvis vi skulle det, ville vi aldrig have kunnet løfte denne opgave.”

Muligvis er en anden betalingsmodel årsag til, at man tog nogle andre og mere kortsigtede valg i 1950’erne. Problemerne starter i hvert fald der.

Da det nuværende menighedsråd tiltrådte i 2012, vidste man, at der lå en ikke nærmere undersøgt sag om borebiller:

”Det dryssede ned på kirkebænkene,” fortæller Birger Wollesen.

Kirken bød ind på en af Haderslev Stifts såkaldte konsulentrun-der, hvor de faglige konsulenter tager ud og besigtiger sognenes bygninger og kirkegårde.

Inden det fandt sted, fik man i marts 2013 en arkitekt til at kravle op i en lift og undersøge tårnet, der bulede ud nogle me-

SÅDAN FÅR SOGNET RÅD

Normalt låner sognene i de såkaldte stiftsmidler til istandsættelse og andre byggeprojekter. Det enkelte provstiudvalg skal godkende, at sognet optager lånet, og de enkelte provstiudvalg har forskellig praksis på dette område.

Det er sognet, der låner, og det er sognet, der betaler renter og afdrag, men provstiet øger sognets anlægs- og driftsrammer med det, sognet skal bruge til at betale renter og afdrag. Fællesskabet betaler altså.

Hvis man som en konsekvens af et byggeri f.eks. sparer på varmeregningen, bliver pengene umiddelbart i sognet og kan f.eks. anvendes på et kirkeligt initiativ.

Sognet og provstiudvalget kan også ad åre indlede en dialog, at sognet evt. skal have mindre i driftsramme.

Stiftsmidlerne kommer fra og tilhører menighedsrådene, men ligger i depot hos stiftet. Stiftsrådet fastsætter ind- og udlånsvilkår for stiftsmidlerne. Grundkapitalen i stiftsmidlerne er gravstedskapitalerne.

ter oppe. Det resulterede i en bekymrende rapport, som omtaler, at den yderste halve sten på tårnet har sluppet murværket, og at arkitekten ikke ved, "hvad der egentlig holder sammen på tingene," som der står.

VAND I PYTTER

I april samme år skrev en ingeniør, at han var bange for, at tårnet kunne kollapse. Man konstaterede vand i pytter inde i tårnets murværk, og på et møde senere på måneden supplerede den kongelige bygningsinspektør, at der manglede udluftning på loftet, og at han var "rystet over omfanget af rådangrebene." Man diskuterede herunder nedstyrtningsfare også inde i kirken.

Fra da af og til september 2016 har byggeriet kostet 14 mio. kr. i alt - tårnet alene de 4 mio. kr. Det på trods af, at der er udvist "økonomisk omhu", som Birger Wollesen siger, og f.eks. valgt billige mur- og tagsten, hvor man har kunnet. Men uden at gå på kompromis med kvalitet og godt håndværk.

Skaderne fra 1950'erne skyldes et miks af dårlige tekniske løsninger, bl.a. indkapslinger af bjælker, der dryssede – ude af øje, ude af sind – og forkerte materialer, herunder plasticmaaling og cementpuds.

ER BLEVET SOM DET SKULLE

Birger Wollesens fleksibilitet, lokalkendskab og fornemmelse for byggeri er kommet kirken til gode. Sognet har f.eks. med

ham i spidsen valgt lokale håndværkere: "Man skal jo ikke tage folk udefra, når man har dygtige lokale firmaer," som han siger.

Til gengæld er han sikker på, at de lokale håndværkere har ydet en anden fleksibilitet, end hvis de var kommet langvejs fra. Han er lige så sikker på, at Nationalmuseets medvirken har været med til at fordyre projektet:

"Men med Nationalmuseet ved vores side er byggeriet blevet, som det skulle. Og vi har mødt stor fleksibilitet og velvilje. Er der opstået et problem, har vi kunnet tage et billede med mobiltelefonen og sende det, og så er sagen blevet løst, mens håndværkeren stadig stod her. Det er jeg sikker på, at vi har sparet meget tid og mange penge på."

Som privatperson ville han formentlig have "revet ned og bygget nyt for det halve":

"Men det er jo vores kulturarv, også med hensyn til håndværket. Og det skal vi passe på. Man river heller ikke vores slotte ned."

Folkekirken kritiseres engang imellem for ekstravagante valg. Repræsenterer denne sag ekstravagante valg?

Birger Wollesen afviser pure:

"Der er kommet nyt lys oppe i koret, det er vist det. Men vi kommer til at spare mange penge på driften, fordi bygningen er i meget bedre stand teknisk." ■

"Vi kan godt tage kirker ud af brug, men vi skal ifølge reglerne stadig holde tag og fag vedlige. I Løsning Sogn er der bygget en ny kirke, så den gamle har en yderst begrænset brug. Alligevel er menighedsrådet blevet påbudt at sætte den gamle kirke fuldt i stand med indvendig kalkning. Med følgeomkostninger bliver det næsten 1 mio. kr."

MURSTEN **ELLER** KIRKELIV, KONSULENTER **ELLER IKKE**

Hanne-Birgitte Kristiansen, provst i Hedensted Provsti

SKAL ALLE KIRKER HAVE SAMME FINE STANDARD?

Et sogn i den sydlige del af stiftet har renoveret et kirketårn for 4 mio. kr. Det svarer til lønnen for en præst i otte-ni år.

Så længe vi har råd til begge dele, er det fint, men hvad gør vi, når vi ikke længere har?

Det er ikke kun fremtid – allerede nu ser vi forskellene: I Kolding er der en lokal ligning på 92 mio. kr. til 31 kirker. I Hedensted er der 52 mio. kr. til 34 kirker.

Nationalmuseet og de øvrige konsulenterne sætter de samme standarder for kirkernes vedligehold i Hedensted, som de gør i Kolding, så det siger sig selv, at det giver ulige forhold for kirkelivet.

Kirkeministeriets istandsættelsespulje, som ind imellem har hjulpet med et tilskud, er gået fra at understøtte bevaringsopgaver i økonomisk trængte provstier til nu at give tilskud til særligt unikke bevaringsopgaver – uagtet om provstierne evt. selv ville have haft mulighed for at afholde udgiften.

Også i Hedensted Provsti vil vi gerne holde vores kirker smukke og godt vedligeholdte, og det er godt, at der er eksperter, der kan hjælpe os med det. Så selvfølgelig skal vi fortsat hente vejledning til vedligeholdelsesprojekterne. Men vi har brug

Den gamle Løsning Kirke i Hedensted Provsti er ude af brug bortset fra enkelte kirkelige handlinger. Men den giver ikke luft i budgetterne.

MEDLEMSPROCENTEN FALDER, PÅ SIGT BLIVER DET TIL FÆRRE INDTÆGTER. FOLK FLYTTER IND TIL BYERNE, MEN KIRKERNE LIGGER STADIG PÅ LANDET. DE ER DYRE I DRIFT, DET ER MENIGHEDERNE PÅ LANDET, DER BETALER, OG DE SKAL VEDLIGEHOLDE EFTER SAMME HØJE STANDARD. HVORDAN FORHOLDER FOLKEKIRKEN SIG TIL DETTE KOMPLEKS AF PROBLEMER? TO AF STIFTETS PROVSTER KVALIFICERER SAMTALEN.

for nytænkning, der anerkender, at folkekirken ikke er sat i verden som museer eller historiske foreninger. Vi svigter vores eksistensberettigelse som kirke, hvis kirkens vedligehold pr. automatik går forud for kirkelivet.

Vi er i den lykkelige situation, at der i folkekirken indtil nu har været råd til at holde i hævd, at hver eneste kirke landet over skal vedligeholdes efter den allerypperligste standard.

Når kirkelivet kommer under pres, må konsulenterne imidlertid inddrages i en dialog.

Skal det være helligbrøde at rive et tårn ned, hvis det er så skævt, at det ikke kan stå? Det ville man nok have gjort i 1800-tallet...

Skal de gamle paneler, der er ødelagte af borebiller, nødvendigvis erstattes af nye håndfremstillede, når nu menigheden helst så dem helt fjernet?

Ja, nogle steder skal de sikkert, men skal de nødvendigvis alle steder?

Jeg ved, at konsulenterne foretager vurderinger allerede, men jeg tror, det er nødvendigt med en langt mere eksplicit dialog om dette mellem folkekirken og konsulenterne. Måske kan konsulenterne ud fra deres ekspertise lave en graduering af kirkerne i forhold til historisk værdi og unikhed?

KAN MAN NEDLÆGGE KIRKER PÅ LANDET?

I København har de solgt nogle kirker tilbage til Kirkefondet, der har opført dem. Men at sælge en 100 år gammel kirke i København er ikke det samme som at sælge en 1000 år gammel middelalderkirke på en mark i Jylland.

Vi kan godt tage kirker ud af brug, men vi skal ifølge reglerne stadig holde tag og fag vedlige. I Løsning Sogn er der bygget en ny kirke, så den gamle har en yderst begrænset brug. Alligevel er menighedsrådet blevet påbudt at sætte den gamle kirke fuldt i stand med indvendig kalkning. Med følgeomkostninger bliver det næsten 1 mio. kr.

Så selvom kirken næsten er taget ud af brug, giver det ikke luft i budgetterne.

MÅ MAN REPARERE UDEN HØRING?

Kan man forestille sig ind imellem at slippe billigt ved at hyre den lokale håndværker til en reparation uden høring i Nationalmuseet og hos Den Kgl. Bygningsinspektør?

Jeg er bekymret for, at hvis vi ikke tager fat på problematikken – og ikke inddrager Nationalmuseet og de øvrige konsulenter i en samtale om fremtidens vedligeholdelse – så begynder menighedsrådene og provstierne lidt efter lidt at tage sagen i egen hånd. Uden om konsulenterne, og det er ikke hensigtsmæssigt. ■

KULTURARV ER ANDET END BUNDLINJER

*Dialog mellem menighedsråd, provstiudvalg og Stiftsøvrighedens konsulenter.
Billedet er fra den seneste konsulentrunde, der bl.a. gik Gauerslund Kirke.*

Leif Arffmann, provst i Vejle Provsti

Vejle Amts Folkeblad den 22. september 2016 redegør to medlemmer af kommunalbestyrelsen for Vejle Kommune for, hvorledes de tænker sig, at de kommunale kulturelle tilbud skal organiseres rent bygningsmæssigt. Per Olesen og Jens Ejnar Christensen, som de to lokalpolitikere fra partiet Venstre heder, finder således, at Vejle Kunstmuseum skal flyttes og samles med det kulturhistoriske museum i et oplevelsesmuseum med interaktive oplevelser for børn og voksne. Dette vil sammen med en række andre tiltag skabe en bedre økonomi og gøre de kulturelle tilbud bedre.

Det er et synspunkt, som fra tid til anden også gøres gældende, når det handler om kirkebygninger. Vi kunne også i Vejle Provsti ivre for, at provstiets mindste sogn ikke længere kunne opretholde sin kirke. Vindelev Kirke, som er sognekirke i det mindste sogn, kunne så bygges om og gøres til graverfaciliteter for det kirkegårdsfællesskab, der findes i sognet og dets nabo-sogne. Det ville være en fiks manøvre og utvivlsomt skabe bedre tal på bundlinjen.

Men det ivrer vi ikke for.

Kulturarv er andet og mere end bundlinjer. I folkekirken har vi en forpligtelse til at vedligeholde kirkerne, fordi de er umistelige dele af den danske kulturarv.

SKAL ALLE KIRKER HAVE SAMME FINE STANDARD?

Der er begribeligvis forskel på kirker, ligesom der er forskel på mennesker, og der er forskel på, med hvilken pietet vi omfatter vores kirkebygning. Hvis vi ikke gider kirkebygningen, så er det nemt nok at lade være med at vedligeholde den. Der kan skæres ned på rengøringen, ja, mange siger jo, at det er umoderne at gøre hovedrent. Men det medfører også, at mulighederne for svampedannelser og dårligt indeklima bliver desto større. Standarden i vedligeholdelsen af kirkerne er generelt set høj, set i sammenligning med andre landes kirker. Vi gør det godt, men gør vi det for godt? Det gør vi jo, hvis vi dermed medvirker til, at der ikke bliver mulighed for anden kirkelig virksomhed end blot vedligeholdelsen. Det er min erfaring gennem en del år som provst, at niveauet for hvorledes kirkebygningerne skal vedligeholdes, findes i en dialog mellem menighedsråd,

provstiudvalg og Stiftsøvrighed. Denne dialog finder ofte sted, når der holdes konsulentrunder. Her deltager Stiftsøvrigheds konsulenter, f.eks. den kongelige bygningsinspektør og repræsentanter for Nationalmuseet. I denne dialog kan der findes frem til bæredygtige løsninger. Det er Stiftsøvrigheden, der træffer afgørelsen, når det handler om istandsættelse af kirker, og denne afgørelse behøver ikke at være en sanseløs kopi af konsulenternes udtalelser. Det er min erfaring, at netop dialogen parterne imellem kan skabe løsninger, men der skal være vilje til dialogen.

KAN MAN NEDLÆGGE KIRKER PÅ LANDET?

Der er gennem hele danmarkshistorien blevet bygget kirker og nedlagt kirker. Derfor rejser spørgsmålet sig, om ikke det er hensigtsmæssigt at nedlægge kirker, jævnfør mine indledende betragtninger om kommunalpolitikeres interesse i samleløsninger. For mange mennesker i Danmark er kirken udtryk for et ståsted. Kirken skal være der, når der er bug for det. Kirken skal åbne sine døre, når der er store øjeblikke af sorg eller af glæde. Det skal kirken gøre, også selv om den ikke har haft dørene åbne i flere uger. Men hvis der slet ingen mennesker er i sognet, der deler den opfattelse, ja så må sognets beboere gå sammen og finde ud af, hvad der så skal ske. Vil sognet rive kirken ned? Det er her, processen skal begynde.

MÅ MAN REPARERE UDEN HØRING?

Den kirkelige lovgivning på dette område har skabt en ramme, inden for hvilken det er muligt at opstille høje kvalitetskrav. Det hænger sammen med folkekirkens særlige egenart, at være forbundet med staten og så just leve med en lovgivning kun for folkekirkens område. Ser vi på lovgivningen, når det gælder de fortidsminder og bygninger, der er fredet efter bygningsfredningsloven, så anvendes et regelsæt, der efter min opfattelse ikke er at eftertrægte. Se f.eks. "Bekendtgørelse om iværksættelse af bygningsarbejder på fredede bygninger på grundlag af skriftlig underretning" af 5. februar 2013. Der er således tale om et kirkeligt regelsæt, der skal anvendes med skønsomhed og med anvendelse af fantasi og vilje til at skabe løsninger. Det sker ved at forsøge sig frem, også når det gælder istandsættelsesarbejder. ■

ET STORT TEMA I FOLKEKIRKEN

Mange kirker arbejder på at ændre i kirkerummet. Det fortæller arkitekt Anna Mette Exner, som i maj var inviteret til at tale på Kirkefondets konference om landsbykirken som et aktiv i lokalsamfundet.

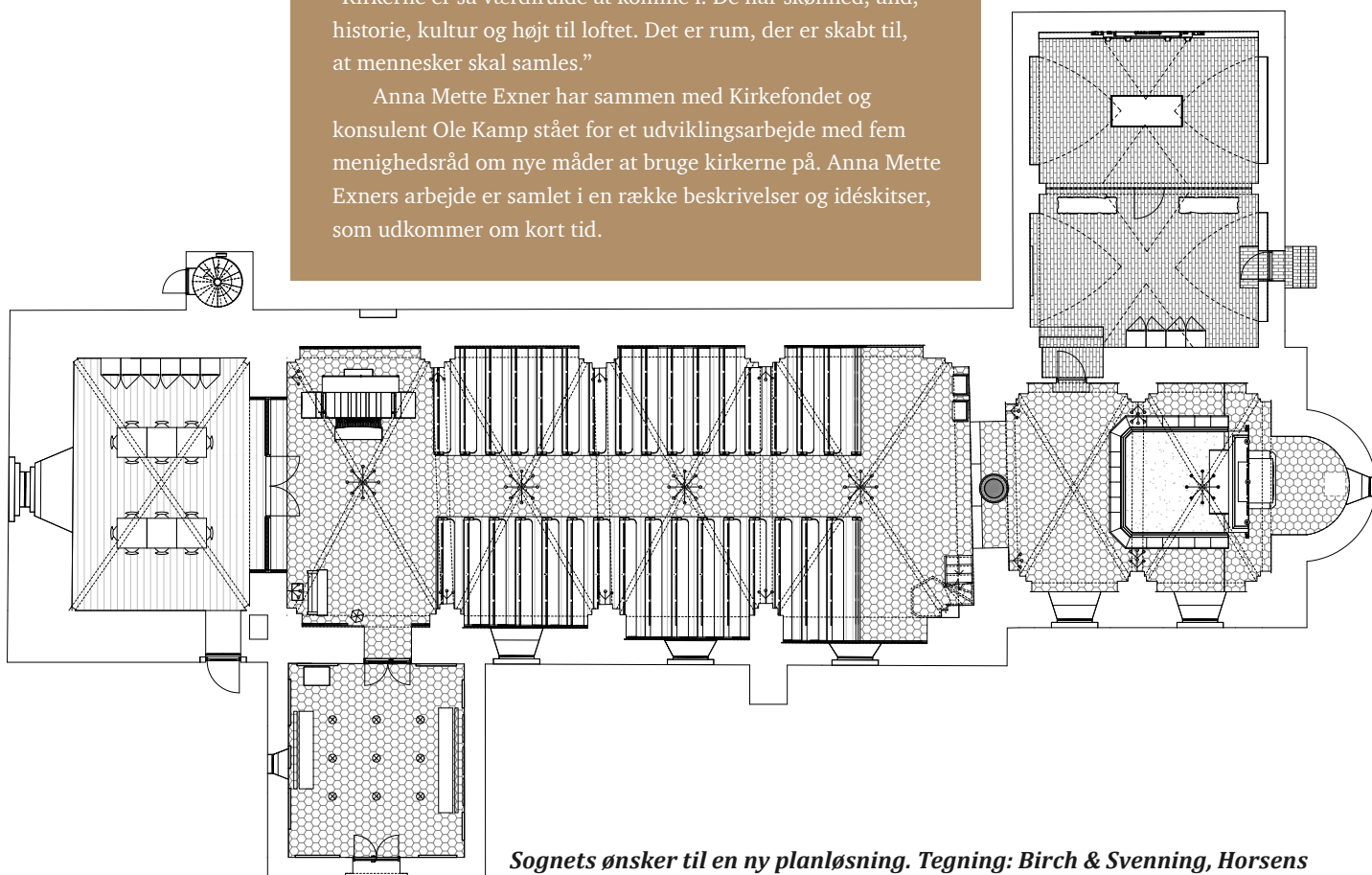
”Det skyldes flere ting, men bl.a. at folk flytter fra land til by. Dermed bliver der færre kirkegængere på landet, og rummet til hverdag bliver for stort,” siger hun. Omvendt er middelalderkirkerne i forstæderne ofte for små, fordi det er der, befolkningstallet vokser.

Også hun kender fænomenet, at kirkegængerne sætter sig spredt og gerne nederst i kirken. ”Det gør selvfølgelig noget ved fællesskabet og kontakten mellem præsten og menigheden,” siger hun.

Den nye planløsning i Rårup finder hun spændende. Andre steder prøver man at skabe mindre rum i det store, f.eks. et andagtsrum i koret, eller man lader lyset guide menigheden.

Udfordringen er hele tiden at passe på de historiske rum: ”Kirkerne er så værdifulde at komme i. De har skønhed, ånd, historie, kultur og højt til loftet. Det er rum, der er skabt til, at mennesker skal samles.”

Anna Mette Exner har sammen med Kirkefondet og konsulent Ole Kamp stået for et udviklingsarbejde med fem menighedsråd om nye måder at bruge kirkerne på. Anna Mette Exners arbejde er samlet i en række beskrivelser og idéskitser, som udkommer om kort tid.

Sognets ønsker til en ny planløsning. Tegning: Birch & Svenning, Horsens

RÅRUP VIL BYGGE SIN KIRKE MINDRE

NÅR KIRKEN I RÅRUP ER FULD, ER ALT GODT. NÅR DER KUN ER 10 TIL GUDSTJENESTEN, ER DET SVÆRERE AT SKABE FÆLLESSKAB OG FÆLLESSANG I DEN STORE KIRKE MED 30 METER MELLEM ALTER OG ORGEL. DET VIL MENIGHEDSRÅDET GERNE LAVE OM PÅ.

Sagnet fortæller, at man oprindeligt ville bygge sognets kirke ved den lille by Åstrup nogle kilometer sydøst for Rårup. Men hvad der blev bygget om dagen, blev ødelagt om natten. Derfor spændte bygmesteren to okser under samme åg og bestemte, at kirken skulle bygges, hvor man fandt dem den følgende morgen.

Okserne gik til Rårup, og der blev kirken opført.

Historien lader ufortalt, hvorfor kirken blev så "pænt stor," som sognepræsten gennem otte år, Michael Hesselund Larsen, udtrykker det.

"Et gæt lyder, at der har været kildemarkeder ved helligkilden, som springer lidt øst for kirken, og som stadig løber under kirken. Markeder betød både mennesker og velstand til sognet," fortæller han.

PRÆSTEN I DEN ENE ENDE ...

Kirkerummet med plads til 360 på bænke, og hvor der er 30 meter fra alter til orgel, kommer godt til sin ret til de store tjenester: jul, konfirmationer, dåb, vielser, begravelser osv. Derimod kan det være sværere at kitte menigheden og sangen sammen på en almindelig søndag med 10 kirkegængere.

"Det kan godt opleves, som om præsten står i den ene ende af kirken, og orglet spiller i den anden," siger Michael Hesselund Larsen.

Da kirkegængerne i Rårup ligesom i alle andre kirker gerne drejer ned mod de bageste bænke, når de kommer ind i kirken, kan fællessangen have trange kår.

Det er sognepræsten ikke glad for: "Folk skal opleve at synge sammen. Hvis sangen ikke fungerer, bliver menigheden statister i gudstjenesten, og så bliver det hele meget svært."

DET VIGTIGSTE GREB

Menighedsrådets overordnede mål er at få kirkerummet til at fungere, så det både er stort nok til den store gudstjeneste, men også støtter den lille.

Det vigtigste greb er, at man gerne vil flytte orglet frem fra tårnrummet, hvor det står i dag. Ønsket er at få det ind i kirkeskibet. Det betyder farvel til 12 kirkebænke.

I tårnrummet, som orglet ønskes ud fra, vil menighedsrådet gerne indrette et lyst lille rum med løse stole. Lyst, fordi orglet i dag dækker for det fine vindue i rummet.

"Det kan f.eks. fungere til kirkekaffe, som vi i dag har i våbenhuset – eller det kan blive åbnet og indgå i større gudstjenester og kirkelige handlinger," siger formanden for rådet, Hans Kramer Mikkelsen.

Mellem det nyindrettede tårnrum og skibet er ønsket at montere glasdøre, der kan åbnes og lukkes, alt efter om rummet skal bruges i gudstjenesten eller til kirkekaffe og møder.

FLYTTER DØBEFONT

I den anden ende af kirken ønsker rådet at flytte døbefonten ind midt i korbuen, så dåben som ritual kommer til at stå stærkere i kirkerummet. Menighedsrådet ønsker desuden at tage nogle bænke ud også her. Det vil give et nyt rum forrest i kirken, f.eks. til kor og babysalmesang.

Det hele puljes med mere praktiske ting som at kalke kirken indvendig og at lægge ny varme ind.

HAR FYLDT MEGET

Projektet har fyldt meget i menighedsrådet i hele perioden. Men det har også været spændende at arbejde med, siger Hans Mikkelsen:

"Kirken betyder jo noget i lokalsamfundet. Man kommer forbi, fordi forældre og bedsteforældre ligger begravet på kirkegården, og måske er man selv enten døbt, konfirmeret eller viet her. Derfor skal vi både lave om og sørge for ikke at lave for meget om, så folk ikke kan føle sig hjemme," siger han.

Projektet er netop fremsendt til provstiet. Det har foreløbig været undervejs i to år. Arkitekt er Birch & Svenning i Horsens. ■

BLÅ BOG

Johannes Gjesing er sognepræst i Gram og Fole på 10. år. Har tidligere været præst i Vojens, Jegerup og Maugstrup samt i Halk og Grarup.

Ud over præsteembedet er han brandmand i Gram frivillige Brandværn, formand for byfesten i Gram, Pins'Mærken, han sidder i skolebestyrelsen på Gram Skole og i bestyrelsen på Gram Efter-skole. Desuden er han i bestyrelsen i det kommunalt nedsatte udviklingsprojekt "Vision Gram". Han er professionel julemand, gift med Gitte, har fire børn, er støttefamilie og har en hund, der hedder Brorson.

KOMMENTAR EFTER ET ÅR MED KIRKETÆLLINGER:

ER EN FYLDT KIRKE UDTRYK FOR EN LEVENDE SOGNEKIRKE?

NATURLIGVIS ER DET EN GLÆDE, NÅR EN KIRKE HAR MANGE FLITTIGE KIRKEGÆNGERE. MEN ER DET MODSAT UDTRYK FOR FIASKO, HVIS ET SOGNS KIRKE ER KNAP SÅ VELBESØGT? ER DER OGSÅ ANDRE TING, DER KAN AFGØRE, OM EN KIRKE ER SUND OG LEVENDE?

Da jeg som nyslået præst i 00'erne virkede i Vojens, besøgte jeg ofte min nabo, Anton, en mand godt oppe i 90'erne. Han havde været bonde hele sit liv i det sønderjyske og boede nu på plejehjem.

Anton var flittig kirkegænger og havde lagt øre til mange præsters prædikener. Det var nu ikke dem alle, han brød sig om. "Men", som han sagde, "det er med præster som med døden. Man lærer at leve med det"! Selvom han nu var blind, så spadserede han stadig hver søndag med raske skridt mod kirken med præsten halsende efter sig. Ja, hvem var det i virkeligheden, der ledte hvem, kunne man spørge?

Da emnet en dag faldt på den til tider vigende kirkegang, udbød Anton: "Sådan er det. Det går op, og det går ned. Kirkegangen var heller ikke for god i 1930'erne"!

Det er befriende at høre sådanne ord fra en moden mand med livskundskab, som formår at anskue tilværelsen med det rette perspektiv.

En sådan moden måde at anskue tilværelsen på kan man ofte savne. Som alt andet i samfundet er der også tendens til at ville måle en kirkes succes på antallet af kirkegængere, antallet af arrangementer og hvad der nu ellers nævnes kan.

FYLDTE KIRKER GIVER GOD PRESSE

Bevares! Enhver præst og ethvert menighedsråd drømmer naturligvis om en høj kirkegang. Og de mange aktiviteter er også en vigtig og uundværlig del af folkekirkens liv.

Men er en høj kirkegangsprocent også bevis på, at en sognekirke er en succes?

Umiddelbart vil man jo sige ja. Går folk i kirke, må det jo være udtryk for, at de er glade for kirken i sognet. Og de fyldte kirker er også dem, vi helst vil fortælle om. De giver god presse.

Man kan være en dygtig præst med en markant teologisk profil. Så kan man måske trække folk til langvejs fra. Målt på

kirkebænken vil det være en succes. Men det er jo ikke sikkert, at alle i sognet vil bryde sig om præsten, eller at de vil anse sognets kirke for at være deres sognekirke.

Man kan også trække folk til huse til spektakulære events. Blive kendt og endda populær ud over landet. Men er det det samme som at være en god præst i sit sogn?

Man kan også være en præst, som ganske vist har forholdsvis lav kirkegang, men som alle i sognet kender. Han eller hun er måske aktiv i folkelige sammenhænge, og man har tillid til præsten som en borger i sognet. Selv om alle i sognet ikke søger kirken hver søndag, møder de præsten med tillid ved livets afgørende knudepunkter, og hvis der er tale om, at kirken skal nedlægges, vil der derfor komme kraftige folkelige reaktioner!

DEN FOLKELIGE FORANKRING

Præsten har et kald som ledende person i menigheden, men også et folkeligt kald som en fremtrædende person i sognet.

En sognepræst skal både komme de kirkevante og de ikke så kirkevante i møde.

Menighedsrådet kan være en vigtig faktor til at sikre sognekirkens folkelige forankring og holde præsten fast på både den kirkelige og den folkelige forpligtelse.

En folkelig forpligtelse er ikke det samme som en forpligtelse til at gøre kirken populær. Men en kirke kan godt leve i en ubesværet vekselvirkning med sognets beboere i et lille sogn, der ud fra en statistikers betragtning ikke er rentabelt og i virkeligheden burde lukkes.

Den megen opmærksomhed på opsigtsvækkende og velbesøgte kirkelige arrangementer må ikke gøre kirken til en konkurrent i underholdningsindustrien. Den konkurrence er kirken på forhånd dømt til at tabe. ■

Folkekirkens liturgi er blevet sendt til eftersyn. Folkekirkens nugældende ritualbog betyder, at gudstjenesten i store træk ser ens ud fra søndag til søndag og fra kirke til kirke, men siden den blev kgl. autoriseret i 1992, er der kommet en lang række nye gudstjenesteformer til, f.eks. spaghettigudstjenester, friluftsgudstjenester, musikgudstjenester, fyraftensgudstjenester og børnegudstjenester. Sdr. Bjert Sogn har haft friere rammer til at udvikle sin liturgi end de fleste, fordi sognepræst Tine Illum for 10 år siden fik lov til, at Sdr. Bjert kunne blive såkaldt liturgisk frisogn. De næste tre år vil folkekirkens liturgi samlet blive lagt under lup. Det sker i tre udvalg, som biskopperne har nedsat. Det ene skal arbejde med gudstjenesten, det andet med dåb og nadver, det sidste med overordnede spørgsmål omkring, hvordan der fremover kan arbejdes med liturgi i gudstjenesten

FRISOGN HAR GIVET MERE FRIMODIGHED

VI HVERKEN DANSER PÅ BÆNKENE ELLER ROCKER PÅ PRÆDIKESTOLEN, MEN VI HAR FRIHED TIL AT UDVIKLE EN GUDSTJENESTEFORM, DER PASSER TIL VORES SOGN OG TIL DEN TID, VI LEVER I. I ÅR HAR SDR. BJERT SOGN VÆRET LITURGISK FRISOGN I 10 ÅR.

Anette Jorsal, journalist

og formand for menighedsrådet i Sdr. Bjert

Det var en søndag lige efter gudstjenesten. Jeg faldt ude på plænen i snak med et yngre par, som tydeligvis var med i dåbsfølget, og han slog armen over mod cirkusteltet og spurgte, om vi holdt gudstjeneste på den måde hver søndag, for som han fortsatte: "Så kunne man da få lyst til at gå til sådan noget!"

Hun tilføjede: "Og det var så dejligt, at vi stod op og sang, for så kan man mærke sangen i kroppen".

Jeg tilbød dem straks en ekstra bolle, for de havde på deres egen måde spottet, at her i vores kirke bliver der arbejdet med gudstjenesteformen – eller liturgien, som vi siger i de indforståede kredse.

Vores sognepræst, Tine Illum, får også jævnligt kommentarer til gudstjenesteformen, f.eks., at hun modtager nadveren af en lægmand – i stedet for at hun tildeler sig selv oblat og altervin. "Kan man det?", har flere spurgt. Ja, da. Selvfølgelig kan man det.

Sådan er der så mange små og større ting, hvor man kan se, at i vores kirke – Sdr. Bjert Kirke øst for Kolding – gør vi det

lidt på vores egen måde, men ikke mere end, at gudstjenesten stadig er genkendelig.

FØRSTE LITURGISKE FRISOGN

I år er det 10 år siden, at vi blev det første liturgiske frisogn i Danmark. Det betyder ikke, at vi danser på bænkerne, og præsten har smidt kjolen, mens hun rocker på prædikestolen. Slet ikke. Det har til gengæld betydet, at vi hele tiden er

opmærksomme på livet i gudstjenesten, og at gudstjenestelivet tydeliggør vores tro på det sted og ikke mindst i den tid, som vi befinder os i.

Det var faktisk det daværende menighedsråd i Sdr. Bjert, der opfandt udtrykket liturgisk frisogn. Man kunne på det tidspunkt søge om at blive et økonomisk frisogn, og en dag på et møde i menighedsrådet var der et medlem, der udbrød: ”Gid vi i stedet kunne få større frihed i forhold til vores gudstjeneste”. Den sætning forløste en større debat og mandede ud i et ønske om at blive liturgisk frisogn. Tine Illum foreslog, at hun tog en snak med daværende biskop Niels Henrik Arendt for at få afklaret, om det her overhovedet var muligt.

Det var det. Niels Henrik Arendt havde godt nok aldrig hørt begrebet før, og det havde menighedsrådet i Bjert sådan set heller ikke, men han var som altid lydhør. Sdr. Bjert blev udnævnt til liturgisk frisogn med mulighed for at forme et liv i gudstjenesten, som passede til menighed, tid og sted.

GUDSTJENESTEUDVALG

Der var på det tidspunkt i sognet allerede to udvalg, der arbejdede med gudstjenesteform, og biskoppen sagde, at netop et gudstjenesteudvalg under menighedsrådet var en betingelse for, at vi kunne have et liturgisk frisogn. Der skulle være et forum, hvor man kunne tale i dybden om gudstjenesten. Et liturgisk frisogn skulle nemlig blive en række hovsaløsninger, men til gengæld være nye tiltag og ændringer, som er båret af nøje overvejelser og drøftelser om ikke kun, *hvad* vi vil, men også om *hvorfor* vi vil det.

Niels Henrik Arendt bad om at blive orienteret om, hvad der foregik i laboratoriet i Sdr. Bjert, og som han sagde til sognepræst Tine Illum: ”Så længe du er præst, så længe menighedsrådet ønsker det, og så længe I har et gudstjenesteudvalg, så længe kan I være liturgisk frisogn”.

”Der er to grøfter at falde i. Den ene er, at man følger alterbogen som om den var en ufravigelig lov. Den anden er, at man gør hvad som helst i gudstjenesten med det resultat, at det ender med noget fuldstændig liturgisk rod,” siger Tine Illum.

I Sdr. Bjert forsøger vi hele tiden at styre uden om grøfterne, og det er lykkedes, fordi der hele tiden er grundige overvejelser og en forudgående dialog om de forskellige ideer og tiltag.

”Gudstjenesten er den måde, hvor vi offentligt udtrykker, hvad vi tror på. Er der noget, som er uforståeligt, er der noget, som mangler, er der noget, som er overflødigt. Det er vi hele tiden forpligtet på at tænke over, i alle tilfælde hvis vi er bevidste om, at vi skal værne om vores reformatoriske arv,” siger Tine Illum om sit udgangspunkt for at være præst i det liturgiske frisogn.

Mange forskellige har deltaget i gudstjenesteudvalget ud over præst, organist og to medlemmer af menighedsrådet. Både trofaste kirkegængere og af-og-til kirkegængere. De har alle fordybet sig i, hvad gudstjenesten helt grundlæggende er, og hvad det er for et gudstjenesteliv, vi har her i vores sogn, og hvad vi ønsker.

”Der er to grøfter at falde i. Den ene er, at man følger alterbogen som om den var en ufravigelig lov. Den anden er, at man gør hvad som helst i gudstjenesten med det resultat, at det ender med noget fuldstændig liturgisk rod.”

MENIGHEDENS GUDSTJENESTE

Der har været tre grundsætninger for arbejdet med gudstjenesten:

- Det er menighedens gudstjeneste.
- Gudstjenestens formål er ikke perfektion, men liv.
- Ingen skal forberede en gudstjeneste alene.

Det sidste er absolut ikke tilfældet i Sdr. Bjert Sogn – her forbereder ingen en gudstjeneste alene. Sognepræst Tine Illum og organist Søren Andresen har et nært samarbejde, hvor de sidder sammen og drøfter og tester ideer, når de tilrettelægger hver enkelt gudstjeneste. I en længere periode fik de en gang om måneden hjælp af de borgere i sognet, som ville deltage i et gudstjenesteværksted for at snakke om den kommende søndags tekst og hvilke salmer, der kunne passe til.

HELT KONKRET

Og hvad er der så helt konkret kommet ud af at være liturgisk frisogn?

Vi har ikke længere ind- og udgangsbøn. Kirkegængerne bliver mødt med den apostolske hilsen, og bønner efter nadver er tilpasset med elementer fra udgangsbønner. Overvejelserne gik på, at der er rigtig mange bønner, især på en dåbsdag, og jo flere, der er, jo større er risikoen for, at mængden gør betydningen lidt ligegyldig.

Et ønske om plads til stilhed fik os til at integrere stilhed til egen bøn i kirkebønner efter prædiken. Først er der en ganske kort bøn, hvorefter præsten siger: ”Lad os være stille lidt med vores egne tanker og bønner”. En kort stilhed følges op med stilhedsmusik inden den sidste del af bønner.

Der har været mange reaktioner på denne stilhed. Nogle syntes, at den larmede, men man vænner sig jo til meget, når den første usikkerhed lige har lagt sig. I dag fornemmer jeg, at der er udbredt glæde ved at have denne stilhed med sig selv og egne tanker. I øvrigt fik vi bekræftet ønsket om stilhed i kirken, da vi i foråret 2016 gennemførte en sogneundersøgelse. Ved spørgsmålet: Hvad får du i kirken, som du ikke får andre steder, lød rigtig mange svar: Ro.

Vi står op under enkelte salmer og sidder ned under læsningerne, fordi man synger bedre, når man står op, og man lytter bedre, når man sidder ned.

Meddelelserne er også flyttet væk fra prædikestolen, fordi der var en udbredt opfattelse af, at de forstyrrede fordybelsen. ►

Lige i øjeblikket ligger meddelelserne og evt. indlæring af salme, inden gudstjenesten går i gang.

LÆGFOLK INDDRAGET

Et meget vigtigt ønske har været at inddrage så mange som muligt i gudstjenesten. Børn går ind foran dåbsfamilien med små bægre med vand, som hældes i døbefonten. Dåbsforældre eller faddere beder en bøn ved dåben. Børn henter et lys fra alteret, som de tager med ind til børnekirke, som finder sted under præstens prædiken. Konfirmander bliver jævnlige involveret f.eks. til at dele salmeark ud eller bede en af bønnerne. Læg-mænd læser teksterne, og hele gudstjenestens forløb og dagens salmer fremgår af det salmeark, som præsten udarbejder inden hver gudstjeneste. Det gør det nemt for folk at være med – også dem, der ikke kommer ofte i kirken og ikke har liturgien på ryggraden.

Det ligger helt i tråd med de tre værdier, som menighedsrådet har formuleret for kirkens arbejde. De tre værdier er, at Sdr. Bjert Kirke skal være *en åben kirke, en nærværende kirke* og *en involverende kirke* (se hele teksten på www.sdrbjertkirke.dk).

DIALOG OG FRIMODIGHED

Og hvem bestemmer så? Ja, det gør menighedsrådet sammen med præsten. Gudstjenesteudvalget drøfter ideer og mulig-

”Som præst har jeg skullet lære at lede en gudstjeneste i stedet for at kontrollere den. Det har været en ubetinget glæde. At skulle tænke grundlæggende teologisk omkring liturgien og have et ikke-fundamentalistisk forhold til alterbogen har været mere inspirerende og udfordrende, end jeg havde troet. Fagligt set har indsigterne fra liturgisk teologi været uvurderlige”

Børn bærer vand til døbefonten, når der er barnedåb i Sdr. Bjert Kirke.

At Sdr. Bjert Sogn har været liturgisk frisogn i 10 år, betyder ikke, at der er vendt op og ned på alt i gudstjenesten, men menighedsråd, præst og kirkens ansatte forholder sig mere frit til gudstjenestens faste liturgiske elementer end de fleste andre.

heder og indstiller efterfølgende til menighedsrådet, der har det afgørende ord.

I alle 10 år har vi i sognet altid oplevet velvilje fra såvel provst som biskop, hvilket giver sindsro. Det kræver selvfølgelig en præst, der mestrer dialogen, og det har vi. Tine Illum har selv engang i et indlæg om liturgisk frisogn skrevet:

Et væsentligt udbytte ved at være liturgisk frisogn er, at så mange taler med om gudstjenestens liv. Det har helt sikkert givet en frimodighed hos kirkegængere, som gerne drøfter gudstjenestens liv – og har en mening. For tag ikke fejl. Meninger brydes naturligvis, når der sker ændringer, og når følelserne på et tidspunkt kommer i spil.

Sdr. Bjert Kirke var hele 2015 lukket pga. renovering, og gudstjenesterne foregik det år i Sognehuset. Her måtte liturgien tilpasses de anderledes rammer, og det var alle indforstået med. Tilbage igen i kirken blev der ændret på liturgien på flere punkter. Vi fortsatte f.eks. uden indgangs- og udgangsbøn. Vi

sad ned under læsningerne, og dagens tekst blev læst fra gulvet af lægmand.

Det har givet anledning til en del debat, og efter et halvt års tid med den nye form blev den drøftet i gudstjenesteudvalget, som efterfølgende sendte en indstilling til menighedsrådet. Efter en livlig debat er liturgien nu tilpasset på enkelte punkter, f.eks. er læsningen af dagens tekst tilbage på prædikestolen. Den ”nye” liturgi træder i kraft 1. søndag i advent og anvendes, indtil der kommer nye ændringer efter overvejelser, drøftelser og vedtagelse.

Som vores præst siger:

”Det er vigtigt, at vores proces i sognet altid er langsom. Det skal den være, for vi må give os tid til at lytte til og tale med hinanden. Og vi må bøje os for hinanden. Vi kan ikke få en gudstjeneste, hvor alle får deres vilje – det kan man ikke nogen steder. Vores håb er i stedet at få en gudstjeneste, som alle deltager i med glæde.” ■

NÅR GUDSTJENESTE- LIVET ER SVÆRT

KOMMENTAR

DET ER SVÆRT FOR BÅDE PRÆST, MEDARBEJDERE, MENIGHEDSRÅD OG MENIGHED AT TALE ÅBENT OG ÆRLIGT OM DET, NÅR GUDSTJENESTELIVET ER SVÆRT. MEN DET SVÆRESTE ER MÅSKE AT TALE MED HINANDEN OM DET.

Torben Hjul Andersen, domprovst

Som ung gik jeg på seminariet og blev uddannet til lærer. Under uddannelsen og senere på lærerværelset talte vi ofte om den forskel på kultur, som billedligt talt bedst kan beskrives med, om døren til klasseværelset er åben eller lukket. Jeg har kendt lærere, som omhyggeligt har sørget for, at døren til klasseværelset forblev lukket. Det gik altid godt i deres timer, de havde aldrig problemer med eleverne osv. Som ung lærer – med masser af problemer – var det svært at høre på, og resultatet var, at jeg heller ikke lyttede, når de fortalte om de gode oplevelser, som de helt sikkert også har haft – ind mellem al den støj, som jeg hørte gennem den lukkede dør.

SAMTALEN ER FORUDSÆTNINGEN FOR AT DELE

Jeg håber, at jeg husker at tage den erfaring med mig ind i præstegerningen, for det er en stor fristelse at fortælle om mine gode oplevelser og fortie de dårlige. Jeg tror, at det er vanskeligt for alle at tale ærligt og nøjternt om tingene, når det er svært. Når det ikke går godt med kirkelivet i et sogn, er det svært for både præst, medarbejdere, menighedsråd og menig-

hed at tale ærligt og åbent om det – og det sværeste er måske at tale med hinanden om det. Hvis det er "den lukkede dørs" kultur, bliver vi let meget ensomme, og jeg får let placeret problemet – og måske også skylden – helt og holdent enten hos mig selv eller hos andre. Det sker på trods af, at vi ved, at verden sjældent er sort-hvid.

Paulus taler i 1. Kor.12 om Åndens gaver i menigheden – om at der er mange legemsdele på Kristi krop; fod, øje, hånd, m.m. "Lider én legemsdel, så lider også alle de andre. Bliver én legemsdel hædret, så glæder også alle de andre sig" (1.Kor.12.26).

Hele det brev er en vejledning og en formaning til en menighed, som bestemt havde det svært, og jeg kan også læse hans brev som en trøst og en formaning til mig, når jeg synes, at livet og kirkelivet er svært. For samtalen er forudsætningen for, at man kan dele lidelsen og sammen glæde sig over hæderen. Det vil sige, at allerede på de første kristnes tid kendte man vanskelighederne ved at holde døren åben.

HVORDAN HÅNDTERE DET I DAG?

Allerede indledningen til samtalen er vanskelig, og er i virkeligheden måske det vanskeligste punkt, hvis det skal være en åben samtale. Få vers senere beskriver Paulus det, som han selv kalder en bedre vej (1.Kor.13) – læs dette kapitel, inden du åbner en samtale.

Der er mange faldgruber, når man skal åbne en drøftelse om et magert kirkeliv i et område. Nogle få karikerede eksem-

modelfoto

pler: "Præsten prædiker så kedeligt, at ingen vil komme til gudstjeneste." "Menighedsrådet forventer, at præsten laver det hele, så hun også selv må lave kaffen til sogneaftener." Udsagn som disse prøver i én sætning både at beskrive problemet og angive årsagen – og placerer dermed ofte en beskyldning mod en anden part i samtalen.

Fra vores daglige liv med ægtefælle, venner eller på arbejdspladsen ved vi udmærket, hvad sådanne udsagn bevirker. Så bliver det ikke en samtale, men et skænderi og en konflikt.

Evangeliets forkyndelse er en så vigtig ting, at vi på en gang må gå til samtalen med både større frimodighed og samtidig større ydmyghed. Begge dele er afgørende, for forholdene omkring kirkens liv er en kompleks størrelse.

FORBUDT AT PEGE PÅ LØSNINGER I FØRSTE FASE

Første fase i drøftelsen af kirkelivet i et sogn eller i et område bør udelukkende være undersøgende og beskrivende. Begynd med spørgsmål og med fakta, og det er i denne fase forbudt at komme med løsningsforslag. "Ud fra tællinger for 10 år siden kan vi se i dagens optælling, at der kommer færre til gudstjeneste." "Tidligere havde vi pladsproblemer, når vi holdt sogneaftener." "Der er mange ældre, som gerne vil have et besøg." Hvis det holdes beskrivende og undersøgende, vil denne fase ofte føre til nye spørgsmål og ny overvejelse, f.eks. "Er det udtryk for tilbagegang, hvis der kommer færre til sogneaftener, når der samtidig er venteliste til babysalmesang?"

Det kan være vanskeligt at stille disse åbne spørgsmål, hvis man selv har boet i området i mange år eller været præst i sognet i lang tid. Ofte kan det være givende at få hjælp fra en udefrakommende person, hvis vigtigste kvalifikation skal være at holde fast i spørgsmålene og fakta. Det kan f.eks. være, hvordan befolkningsudviklingen har været i sognet, erhvervs-sammensætning m.m. Det er ekstra vigtigt med en ekstern "spørger", hvis der er intern uenighed.

MÅLSÆTNING OG RESSOURCER

Spørgsmål og fakta vil på et tidspunkt føre frem til, at man i fællesskab skal søge at blive enige om, hvad der er vigtigt, og hvad man gerne vil opnå. Her vil der næsten altid opstå uenighed, og det er ikke et sygdomstegn. Der skal man have mod til at være konkret og dermed kunne leve med, at nogen ønsker en anden vej end min. Det er derimod et sygdomstegn, hvis man prøver at undgå uenigheden ved at formulere målsætningen så bred, at den bliver intetsigende.

Så er det tid til at komme med løsningsforslag – og husk dit eget bidrag. Det er eksempelvis vanskeligt at beklage nedgang i antallet af kirkegængere, hvis man ikke selv har sin faste plads på kirkebænken.

Dette blev en konkret og forholdsvis kort antydning af den kultur, som jeg kaldte for "den åbne dør." Det er krævende, men det er givende at drøfte kirkens liv ud fra dette perspektiv. ■

”BRUGSEN KAN IKKE LAVE BØRNEKOR, MEN DET KAN VI”

DA JOAN RASMUSSEN TRÅDTE IND I MENIGHEDSRÅDET I GLUD FOR FIRE ÅR SIDEN, VAR HUN RELATIVT NY PÅ DET KIRKELIGE. TIL GENGÆLD REPRÆSENTEREDE HUN NOGLE KOMPETENCER OG ET SEGMENT I BYEN, SOM PRÆSTEN GERNE VILLE I KONTAKT MED.

I udkanten af de stærke jyders gamle land – i Glud i det nordøstligste hjørne af Haderslev Stift – kom gudstjenestelivet engang af sig selv:

”Dengang for et par generationer siden var der en stærk tidehvervsk tradition, hvor alt var godt, hvis blot ordet blev forkyndt fra prædikestolen hver søndag,” siger sognepræst Ulrik Dige med et skævt smil.

Men verden har flyttet sig, og forkyndelsen og velsignelsen er ikke længere en nødvendig start på en god søndag hos alle sognets godt 1500 medlemmer af folkekirken.

Men sognepræsten og menighedsrådet har taget bestik af udviklingen og flytter sig også. De taler f.eks. om deres *produkt* og deres *mål*, de *tæller* og *måler*, og de taler om *segmenter* og at *optimere* gudstjenesten og gøre den *tilgængelig*. Og fordi det afgørende er, at evangeliet bliver forkyndt og velsignelsen lyst, arbejder de bevidst med at *placere* sig rigtigt i byen:

”Mange mener, at vi bare kan holde nogle koncerter, så kommer der måske 200, og de får en oplevelse, og det er fedt. Men så kommer de, fordi det er musik, ikke fordi det er kirken,” siger Joan Rasmussen, 37-årig formand for menighedsrådet i Glud. Foredrag ligger i samme felt:

INGEN LIGE LINJE

”Vi har to sogneeftermiddage i sæsonen for de ældre, og hvis vi finder den rigtige foredragsholder, kommer folk også. Men i det store og hele er vi på det område udkonkurreret af Brugsen, pensionistforeningen og museet. Vi kan ikke være med der. Vi er derimod bedre end Brugsen, pensionistforeningen og museet til at lave børnesankthans i præstegårdshaven og børne- og bedsteforældregudstjenester med 175 deltagere i kirken, hvor forældrene tager fri fra arbejde, og minikonfirmanderne står i døren og tager imod,” siger sognepræsten og fortsætter:

”Brugsen kan heller ikke lave børnekor. Men det kan vi, og vi vil gerne, både fordi det er en sund interesse, og skolen

understøtter i høj grad, fordi den ikke selv kan afse timer til et kor. Og så betyder koret noget for gudstjenesten.”

På samme måde er menighedsrådet bevidst om den høje værdi af oplevelser til jul og samarbejdet med den lokale efterskole. Læren er ligesom i andre sogne, at kommer børnene, så kommer forældre og bedsteforældre også. Men derfra er der ingen lige linje og strøm af kirkegængere til næste søndag morgens gudstjenester:

”Sådan hænger det ikke sammen,” konstaterer sognepræsten tørt.

”Kirken bliver stadig målt og vejret på bagsiden af kirkebladet. Hvis der er gudstjenester hver søndag morgen, går det nok godt i kirken. Og søndagsgudstjenesten skal nok bestå, den er ikke så lette at rykke. Men de andre gudstjenester skal tælle lige så meget i menighedens bevidsthed og være lige så meningsfulde og værdifulde som gudstjenesten søndag morgen.”

SKARP PÅ STYRKER

Set udefra er sognepræsten og formanden for menighedsrådet ret skarpe på styrker, muligheder og kirkens placering i lokalsamfundet. Det skyldes en kombination af, at sognepræsten, i forbindelse med, at et helt råd stoppede til valget i 2012, opfordrede folk med vidt forskellige kompetencer til at stille op til menighedsrådsvalget. Joan Rasmussen er f. eks. skattefuldmægtig i Horsens og vant til at skulle sætte sig ind i komplekse sager og træffe beslutninger.

Dernæst brugte det ny råd meget tid på i fællesskab at lære hele terminologien og kirkens begrebsverden.

Endelig investerede menighedsrådet tid og kræfter i projektet ”Lokal Kirkeudvikling” under Kirkefondet.

ADGANGSTEGNET ”KIRKELIGHED”

”Man kan altid finde nye til et råd ved at vride vennekredsen, men et sogn har et personale, der skal ledes på akkurat samme

"Jeg kunne ikke se mig selv i idrætsforeningen, men jeg kunne godt se mig selv i forhold til kirken, selv om jeg ingenting vidste om gudstjeneste og liturgi."

Joan Rasmussen

"Man tror, man udvander kirken teologisk, hvis alle ikke på forhånd har adgangstegnet 'kirkelighed'. Jeg tror, det har den stik modsatte effekt." Ulrik Dige

måde, som var de ansat i et blikkenslagerfirma. Et menighedsråd indebærer personaleledelse, der er deadlines og MUS-samtaler, og der skal leveres tal ind til et regnskabskontor. Man tror, man udvander kirken teologisk, hvis alle ikke på forhånd har adgangstegnet "kirkelighed". Jeg tror, det har den stik modsatte effekt," siger han.

Joan Rasmussen supplerer, at kirkeligheden som adgangstegn desuden "skaber en elite omkring kirken."

TAGER EN PERIODE MERE

Sognepræsten lærte Joan Rasmussen hinanden at kende, da hun fik barn og henvendte sig til præsten for at tale dåb og babysalmesang. Da Ulrik Dige udvidede samtalen til også at omfatte muligheden for at træde ind i menighedsrådet, var hun åben.

"Jeg kunne ikke se mig selv i idrætsforeningen, men jeg kunne godt se mig selv i forhold til kirken, selv om jeg ingenting vidste om gudstjeneste og liturgi."

Hun ikke fortrudt, at hun sagde ja.

"Det har været et rigtig godt menighedsråd. Vi har været én fra hvert årti. Jeg i 30'erne, en i 40'erne, osv. – den ældste i 70'erne. Og selv om vi var mange nye, var ingen helt nye. En havde været i menighedsråd før et andet sted, en har en datter, der er præst, og en har haft tilknytning til spejderbevægelsen. Jeg var måske den, der var mest grøn. Men jeg ser det desuden som en styrke, at vi har været så blandet en flok. Hvis der skal ske en fortsat udvikling af kirkelivet, skader det i hvert fald ikke, at menighedsrådsmedlemmerne repræsenterer forskellige segmenter i sognet."

Hvor fem trådte ud af det daværende menighedsråd i 2012, er det kun to, der er trådt ud nu. Joan Rasmussen er blandt dem, der fortsætter:

"Indlæringskurven var stejl i første periode, men nu har jeg mere styr på terminologien og har været med til at sætte så meget i gang, at jeg er nødt til at tage en periode mere," siger hun. ■

Kirkens samarbejde med skolen har topprioritet. Her er den lokale 4. årgang på besøg til en samtale om "Den sidste have": Om døden, kirkegården og paradis.

KIRKEN I LANDSKABET ER ET PEJLEPUNKT

KIRKERNES PLACERING I LANDSKABET HAR STOR BETYDNING FOR VORES SELVFORSTÅELSE. DE ER EN DIREKTE FORBINDELSE 800 ÅR TILBAGE I HISTORIEN, OG DE ORGANISERER LANDSKABET FOR OS. VENDER MAN DET OM, ER LANDSKABET UDEN KIRKER UTÆNKELT.

Anette Jorsal, journalist

Betyder det noget, at der jævnligt dukker en kirke op, når vi bevæger os rundt ude i landskabet? En kirke med tårn og det hele! Har det nogen betydning for vore selvforståelse og identitet, eller er det bare noget, vi bilder os ind?

De ligger der jo bare.

Det korte svar er: Ja. De betyder i høj grad noget. I alle tilfælde, når man spørger Michael Andersen, forsknings- og samlingschef ved Nationalmuseet, Johannes Nørregaard Frandsen, professor og leder af SDU's H.C. Andersen Center, samt Niels Kærgård, professor i nationaløkonomi og i mange år medlem af Tilsynsrådet for Danmarks Kirker, hvor Nationalmuseet registrerer alle landets kirker.

Alle tre bruger faktisk store ord for at beskrive kirkens betydning i landskabet.

For kirken er et pejlepunkt. Et kompas. Den er ikke kun et symbol på det danske landskab. Den organiserer landskabet for os. Og den er et umisteligt gode for alle i Danmark.

UTÆNKELT UDEN

Det vil ganske enkelt være utænkeligt, at de gamle middelalderkirker ikke var der, for som Michael Andersen, Nationalmuseet, siger:

”Det ville være fattigt, hvis de ikke var der.”

Han er overbevist om, at kirkerne for rigtig mange mennesker i dag er et pejlepunkt, rent geografisk, men også i historien, for middelalderkirkerne er de ældste bygninger, vi kan se i vores landskab.

”Hvis vi ikke havde kirkebygningerne, manglede vi en forbindelse til vores ældre historie, og vi ville opleve en stor tomhed. De er en direkte forbindelse 800 år tilbage i tiden. Det er ganske enkelt enestående,” siger Michael Andersen.

Det er meget få lande, der har så mange velbevarede middelalderkirker, som vi har i Danmark, og de fleste er bevaret.

”Det er, fordi befolkningen har værnet om dem, og fordi der ikke har været krige, der har ødelagt dem. Og de er kun bevaret, fordi de er i brug, siger Michael Andersen.

Som bygningsværker og monumenter i landskabet har de stor betydning ifølge Michael Andersen:

”Derfor har man også gennem 100 år fredet omgivelserne, således at man har sikret, at der var indblik og udblik. De må ikke drukne, og derfor arbejder vi stadig med, at de skal være markører i landskabet. Der skal selvfølgelig være udvikling i landskabet, og folk skal leve og bo omkring kirkerne, men man skal tænke sig om, når man bygger.”

Det kan som bekendt give debat, når der opstår uenighed om sigtelinjerne.

”Der vil altid være noget, man kan diskutere, men i virkeligheden er der ikke nogen, der vil anfægte det overordnede synspunkt, at kirkerne fungerer som vigtige fyrtårne i vores landskab,” siger Michael Andersen.

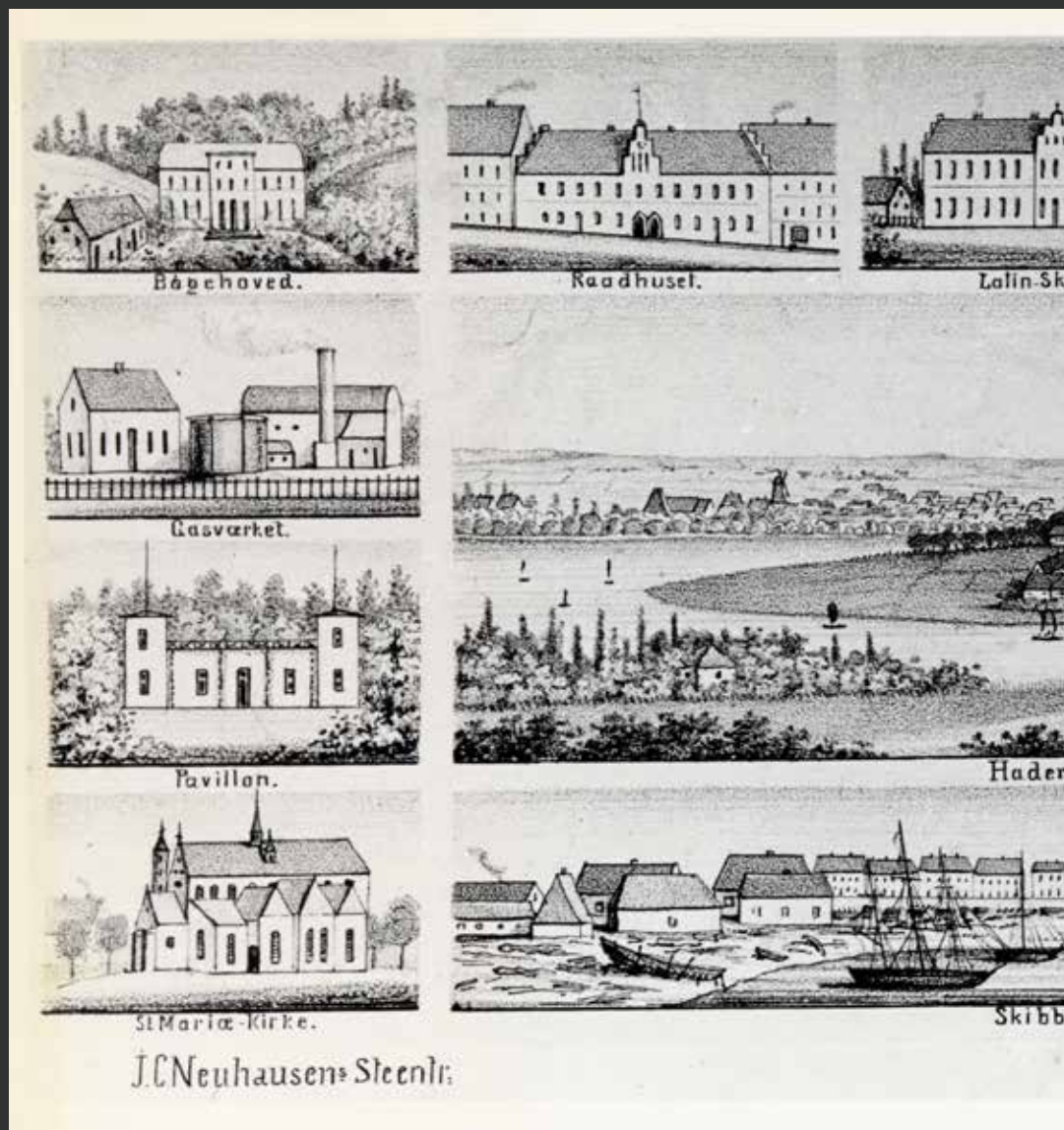
Han tror heller ikke, at kirken i landskabet betyder mindre i dag end tidligere.

”Jeg kan ikke mærke, at kirkerne betyder mindre som monumenter. Her tænker jeg ikke på kirkegangen, men på bygningerne. Jeg møder aldrig nogen, der siger, at vi bare skal rive dem ned. Heller ikke folk med en anden religion end kristendom. Kirkerne i landskabet er virkelig et umisteligt gode for alle mennesker.”

ALTID EN KIRKE OG EN FLAGSTANG

For nogle år siden havde professor Johannes Nørregaard Frandsen besøg af en professorkollega fra Kina. Han tog kollegaen med på en tur op gennem Jylland, og det første den kinesiske kollega bemærkede, var de mange kirketårne.

Johannes Nørregaard Frandsen fortæller også om dengang én af hans kolleger på universitetet var med til at gennemføre en undersøgelse, hvor børn og voksne blev sat til at tegne det danske landskab. Der var altid en kirke og en flagstang på tegningerne. ►

"Man kan ganske enkelt ikke forestille sig et dansk landskab uden kirker," siger han.

Han mener, de har en væsentlig funktion.

"Kirkerne organiserer landskabet for øjet, men de spiller også en meget stor rolle for, hvordan vi har behandlet og organiseret landskabet." I middelalderen var kirkerne store og markante bygninger, der udgjorde sognenes midtpunkt. Med tiden blev sognene også administrative enheder. I løbet af 1800-tallet fik vi sognekommunerne, og kirken lå nu i den by, hvor sognerådet hørte til.

GARANT FOR HISTORIK

Efter 1880 kom "andelslandskabet", hvor kirken lå i en landsby med brugsforening, to-klasses skole, forsamlingshus, missionshus, måske andelsmejeri og andelsfrysehus.

"Kirken er helt afgørende for at forstå udviklingen af det danske landskab, for vi har bygget videre på kirkesognet frem til 1970, da vi med kommunalreformen fik storkommunerne, og fire til seks sogne blev lagt sammen."

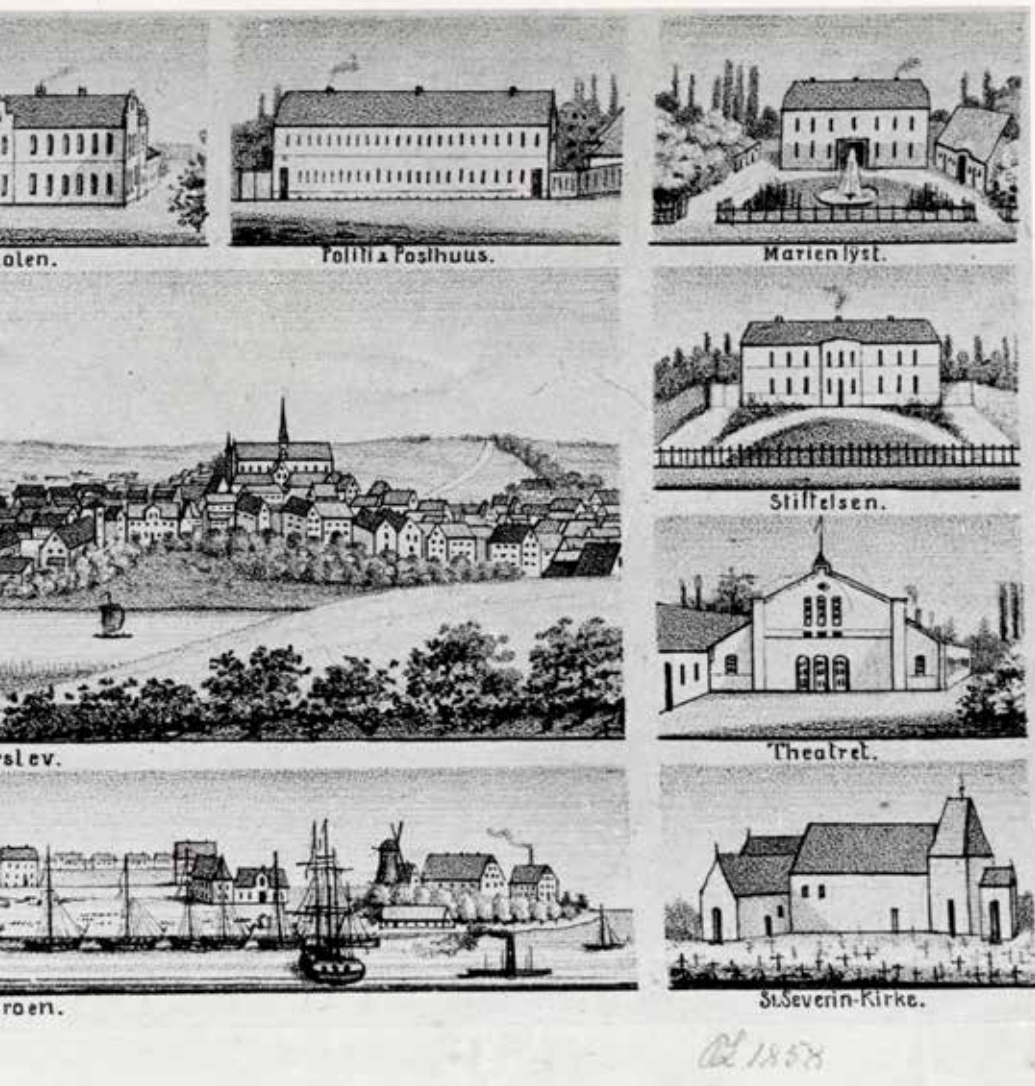
Nu fik kirken og forsamlingshuset nogle steder konkurrence af centralskolen og idrætshallen, og kirken svarede lidt igen med at bygge store sognehuse.

"Kirken var nu ud over at være et religiøst centrum også med til at spille en rolle i kulturel sammenhæng og blev en historisk værdifuld bygning," fortæller Johannes Nørregaard Frandsen og konkluderer:

"Ja – kirken har stadig en stor betydning for vores selvforståelse. Det kan godt være, at du ikke sidder henne i kirken hver søndag, men du ved, at den er der, for den er en del af landskabet. Kirken er garanten for historikken."

Han tror, at kirkerne i landskabet betyder mere i dag, end den har gjort i mange år.

"Vi er i en periode, hvor færre af os "hører til". Tilhørsforholdet til et sted er sociologisk set under forandring, men det betyder samtidig, at der ved ethvert opbrud er en kaldelse. Jeg kan se på universitetsforskningen, at der er en optagethed af sted. Der er en stigende forståelse af stedets betydning. Det så vi får 100 år siden med hjemstavnen, og jeg mener at kunne se det igen. Og jeg taler her ikke om tilknytning til kirken. Jeg

taler kun om kirkens betydning i landskabet,” siger Johannes Nørregaard Frandsen.

IRRITERENDE KIRKEKLOKKER

Professor Niels Kærgård synes til gengæld, det er svært at skille bygningen fra indhold.

”Ja, jeg tror, at kirken og dens placering i landskabet betyder noget for vores identitet og selvforståelse, men måske har kirken ændret rolle. I bogen ”Den fjerne kirke”, der kom for nogle år siden, bliver den skildret som en kirke, der ligger lidt alene i landskabet. Der er ikke altid en vej op til den, og man skal nødvendigvis ikke ind i den. Den er et symbol på det danske landskab, lige som markerne og køerne er det.

Niels Kærgård stiller spørgsmålet, om det er ved at ændre sig.

”I de seneste år har vi haft hele denne her diskussion med et meget tydeligt mindretal af muslimer og et meget tydeligt mindretal af ikke-religiøse, herunder nærmest missionerede ateister. Det gør måske, at religionen i Danmark, som før var en slags baggrundstæppe for mange mennesker, nu er ved at blive

religiøs igen. For 20 år siden opfattede vi ikke korset i Dannebrog eller korset på studenterhuen som et religiøst symbol, men som et dansk symbol, lige som kirken var en del af det danske landskab, men man kan godt forestille sig, at der vil ske en udvikling i og med, at vi bliver mere bevidste om, at også folkekirken er et religiøst samfund. I dag er vi jo tvunget til at være meget mere bevidste. Før 1970’erne var alle med i folkekirken. Kirken var noget selvfølgeligt, men nu er kirken blevet et valg som så meget andet i vores moderne multireligiøse og multikulturelle samfund.”

Det mere individuelle valg har ramt kirken, men det har ifølge Niels Kærgård ikke ramt kirkebygningerne på samme måde.

”Men måske er det på vej,” siger Niels Kærgård og fortsætter: ”Vi ser det i nogle af de store byer, hvor man begynder at snakke om ”de der kirkeklokker”, der vækker én om morgenen, når man gerne vil sove om søndagen. Før var det en selvfølgelighed, og det var godt at vide, hvad klokken var, men nu begynder de, der ikke er medlemmer af folkekirken, at spørge: ”Skal de have lov at støje om morgenen?” ■

KIRKE I GUL VEST

I FELSTED VED AABENRAA TRÆKKER KIRKEN EN GANG OM MÅNEDEN I GUL VEST MED DET LILLE LOGO "FELSTED KIRKE RÆKKER UD" ØVERST TIL VENSTRE – DER, HVOR HJERTET SIDDER INDE BAG. SÅ RYKKER ET ANTAL FRIVILLIGE UD MED KOST, HAKKEJERN OG BØRSTE TIL MANUELT ARBEJDE HOS BORGERE, DER HAR BRUG FOR EN HÅND.

Det har været svært at forstå, at det er gratis. Og det har været svært at tage imod hjælp.

Disse to sætninger går igen, når man spørger sig for om "Felsted Kirke rækker ud" - et diakonalt projekt, som er "født" i et hjørne af menighedsrådet, men som det øvrige menighedsråd har taget imod med glæde, skaffet penge til og skubbet ud over rampen.

Overordnet handler det om, at frivillige i kirkens navn tager ud og bistår med "forefaldende arbejde" hos folk, der har brug for en hånd. Det er mere service til byen, end det er hjemmeservice. I praksis bliver der rensat tagrender, vasket vinduer og stakitter, fældet træer, fejlet indkørsler og hakket ukrudt i bedene.

Vi var med en fredag i juni. Haverne blomstrede, det var højsæson for havearbejde, og der var frivillige til tre biler, som skulle nå tre husstande hver.

"Det er første gang, vi skal så mange steder," noterer sognepræst Oliver Karst. Han tager det som udtryk for to ting: At mange ikke mere får den hjælp fra det offentlige, som man før har fået. Og at ordningen er ved at have bidt sig fast i byens bevidsthed.

RIVER, FEJER, HAKKER

Det første stop gør temaet hos et ældre ægtepar i en villa i det østlige Felsted. Hun er hofteopereret, 85 år og sidder i kørestol – han er 87 og har slidigt i knæene. Ægteparret har hjælp til det indendørs, men den smukke have, der tidligere var den 87-åriges hobby, er også arbejdskrævende. Børnene giver et nap med, når de kan, men denne dag er ægteparret bare utrolig glad for at få en hånd fra kirken. Holdet består af sognepræst Oliver Karst og skovarbejderen Tom Sørensen, som har datteren med. De river, fejer, hakker, samler i sække, vasker og pudser, mens de to ældre går til hånd. Undervejs bliver der stillet an til kaffe og chokolade på terrassen, og den ældre kvinde følger med i, hvornår den skal serveres:

"Er du færdig med at feje," spørger hun præsten.

"Ja, det vil jeg mene. Er du ikke tilfreds?" spørger han.

Hun var både tilfreds og taknemmelig.

Besøget tog en times tid. Næste husstand på programmet boede på en villavej i nærheden. En tidligere pædagogmedhjælper havde fået svært ved at magte haven, efter at hun blev ramt af en blodprop:

"Da projektet blev annonceret, tænkte jeg, at det var en utrolig

god idé i forhold til mange ældre. Dengang vidste jeg ikke, at jeg selv pludselig skulle få behov,” siger hun.

FORSØGER AT NÅ ALLE

Deltagerne på de enkelte fredage er frivillige, og man melder sig til fra gang til gang. Ud over præsten deltager to eller tre andre fra menighedsrådet – de øvrige er frivillige uden for menighedsrådet. En fast af dem er skovarbejder Tom Sørensen. Han stod ”et heldigt sted”, som Oliver Karst siger, den første dag, teamet var i gang, blev hyret ind med sine særlige kompetencer med det samme og har været med siden.

KIRKE TIL HVERDAG

”Felsted Kirke rækker ud” blev sat i gang i 2013. Ophavsmændene var sognepræst Oliver Karst, menighedsrådsmedlem Lotte Hoff og hendes mand, Morten Hoff. I og omkring Felsted Kirke og sognegård er der ud over højmesseri og sæsonbetonede særgudstjenester babysalmesang, sognecafé, koncerter og foredrag – som i de fleste andre sogne. Men trekløveret mente, at kirken også skulle have en diakonal profil.

”Vi taler om det på den måde, at det er lige så vigtigt at være kirke ude i menigheden og til hverdag som at være det i kirken om søndagen,” siger Lotte Hoff.

Hvordan afbalancerer I forespørgslerne på at få besøg?

”Vi har forsøgt at nå alle og har ikke sagt nej til nogle endnu. Det kan ske, at vi ikke bliver færdige med et projekt – f.eks. et stakit, der skal rengøres. Men så har den frivillige sagt, at

”Jeg kommer lige på tirsdag og gør det færdigt,” fortæller Lotte Hoff.

Det er især ældre borgere, der bruger hjælpen:

”Det er ikke bevidst, at det er blevet sådan. Det kunne også være en ung mor, der lige har født, og hvor hele hjemmet sejler. Men ”hun” har ikke fået stemme i projektet endnu,” siger Lotte Hoff.

DRIFT KOSTER NÆSTEN INGENTING

Projektet blev forelagt menighedsrådet, som bakkede op med en ansøgning til Aabenraa Provsti, som gav 25.000 kr. For de penge er der købt veste, en trailer og diverse haveredskaber. Den løbende drift koster næsten ingenting. Teamet slutter hver gang af med fællesspisning, men deltagerne laver maden selv, så det bliver holdt billigt. En gang om året husstandsomdeles nogle postkort, der fortæller om projektet. De skal genoptrykkes en gang imellem.

”Det koster lidt. Datoerne omtales også i ugeavisen, men det sker sammen med den øvrige annoncering fra kirken, så det koster ikke ekstra. Maksimal udgift for menighedsrådet er 3.-4.000 kr. årligt,” mener Lillian Christensen, formand for rådet. Hun er meget glad for projektet:

”Mange havde nok svært ved at tage imod i starten, og folk havde og har stadig svært ved at forstå, at man kan få noget lavet gratis. Men vi får god respons på det, og jeg er overbevist om, at projektet giver en anden relation mellem kirke og by og giver os muligheden for dialog med nogle mennesker, vi ellers ikke kommer så nemt i dialog med,” siger hun.

Menighedsrådet har netop haft menighedsrådsmøde, og her blev projektet også omtalt:

”Vi er rigtig glade for og stolte af det i kirken, men det er også min fornemmelse, at byen er stolt,” siger Lotte Hoff.

DIAKONI - KIRKENS SOCIALE ARBEJDE

”Felsted Kirke rækker ud” er et såkaldt diakonalt projekt. Ordet **diakoni** kommer fra græsk og anvendes som betegnelse for kristen tjeneste og omsorg for medmennesker. Oprindeligt blev ordet mest brugt om tjenesten i forhold til syge og svage – i dag har diakonien også andre udtryk.

To linjer har præget dansk diakoni: Sognediakonien, som er knyttet til de enkelte sogne, og som især drejer sig om arbejdet i menighedsplejen, og organisationsdiakonien, som er knyttet til oprettelse og drift af private sociale institutioner som Kirkens Korshær, Menighedsplejen og tilsvarende.

MÅLSÆTNING I FELSTED KIRKE:

At gøre Felsted kirke mere synlig, således at alle sonets beboere på den ene eller anden måde føler en tilknytning til Felsted Kirke – at det er deres kirke. (fra hjemmesiden) ■

CAFÉ KLUNS - MERE END EN CAFÉ

VISIONSDAG: SANKT NICOLAI SOGN I KOLDING VIL OGSÅ GERNE VÆRE KIRKE FOR ANDRE END DEM, DER NATURLIGT FØLER SIG KNYTTET TIL KIRKEN. TO ÅR SENERE: CAFÉ KLUNS ER I GANG, EN NON-PROFIT CAFÉ, HVOR OVERSKUDET GÅR TIL FOLKEKIRKENS NØDHJÆLP.

I 2014 blev der under en visionsdag med menighedsrådet talt om, hvordan Sankt Nicolai Kirke kan være kirke for andre end dem, der naturligt føler sig knyttet til stedet.

Nøgletal fra 2011 viste, at 25,9 pct. af indbyggerne i Sankt Nicolai Sogn er mellem 20 og 34 år, dvs. at der i sognet er ca. 2.400 unge mennesker.

Ud af disse overvejelser opstod ideen om en café, drevet af unge. Forbilledet var cafeer som Café Nutid i København og Fair Bar i Aarhus.

Sidst i 2015 var aftalen på plads med Folkekirkens Nødhjælp. Navnet Café Kluns blev foreslået af en af de frivillige,

fordi cafeen deler lokale med Folkekirkens genbrugsbutik. I dag arbejder 26 unge frivillige i cafeen. Kluns er en non-profit-café, som donerer overskuddet til Folkekirkens Nødhjælp.

Kluns er samtidig mere end en café. Det er også et sted, hvor man mødes for at være sammen og dele sin interesse med nogen. På programmet er blandt andet brædspilscfé, filmklub, små koncerter, samtalsalon, re-design af genbrugs-tøj, sangaften og andet. Det er de frivillige selv, som står for aftenerne. Ungdomspræsten i Kolding Benjamin König er knyttet til projektet.

KIRKEN RÆKKER UD

SKAL VI FØLGES AD I KIRKE?

MANGE ÆLDRECENTRE HAR VENNE-ORDNINGER, SÅ ÆLDRE OG GANGBESVÆREDE KAN KOMME UD AT GÅ ELLER KØRE EN TUR. I ULDUM OG LANGSKOV HAR SOGNE NE ETABLERET EN ORDNING, SÅ DE ÆLDRE OGSÅ KAN FÅ EN KIRKEVEN.

For ældre, gangbesværede og enlige er det ikke nemt at komme til kirke. Man kan bo i nærheden af kirken, og at ulejlige kirkebilen for dén lille tur er virkelig for meget af det gode, kan man synes. Efter at svimmelheden er taget til, og benene er blevet mere skrøbelige, er det derfor ikke blevet til så meget med kirkegangen...

Det er et stort savn for mange ældre, for hvem gudstjenesten altid har været en del af søn- og helligdagen. De mangler ordene, orgeltonerne og fællesskabet – ja, de vil egentlig så gerne.

I Uldum og Langskov sogne har man derfor etableret en ordning med "kirkevenner". En kirkeven er en, man kan ringe til dagen før gudstjenesten og bede om at blive hentet og fulgt til kirke. Under gudstjenesten sidder man på bænken ved siden

af sin ven, og man har følgeskab til alters og under kirkekaffen. Efter gudstjenesten bliver man atter fulgt hjem.

En ordning til glæde for både vennen, den ældre, familien og kirken.

I praksis har det i opstarten mest været institutioner, der har gjort brug af ordningen.

"Mange vil gerne i kirke, men personalet har ikke altid tid til at hjælpe," fortæller sognepræst Annette Lyster-Clausen.

Foto fra høstgudstjenesten i september.

EKSISTENTIEL SAMTALE & GOD VIN

I AABENRAA HAR KIRKEN NETOP HAFT SUCCES MED AT INVITERE TIL EN KOMBINATION AF EKSISTENTIEL SAMTALE OG GOD MAD OG VIN.

Tanken var, at ligesom kirken kan invitere til koncerter og læsekredse, så kan den måske også række ud og få folk til at komme ind på en hyggelig café og tale om eksistens, filosofi og meningen med livet.

Det ville de godt. To medlemmer af menighedsrådet i Aabenraa Sogn, et af landets største, står bag det nye initiativ "Filosofisk salon", som netop har haft premiere på en café i Aabenraa. 19 deltog i det første arrangement, og "Jeg er overmåde godt tilfreds," siger Ove Steiner Rasmussen, initiativtager sammen med provst Kirsten Sønderby.

Baggrunden for initiativet var en fornemmelse af, at der i tiden er en lyst til at tale om eksistentielle spørgsmål:

"Men at der ofte ikke er tid og rum til at gå i dybden med denne samtale. Det ville vi gerne skabe rum for," siger Ove Steiner Rasmussen.

Bordene på cafeen var dækket til vin, brød og ost. Efter oplæg ved sognepræst Henrik Vestergaard Jørgensen – stedet "hus-filosof", som han allerede er udnævnt til – blev der delt en række spørgsmål ud, og deltagerne nød et lille traktament, samtidig med at de med afsæt i spørgsmålene

talte videre i grupper. Spørgsmålene handlede bl.a. om, hvad forskellen er på en religiøs og ikke-religiøs måde at besvare spørgsmålet om meningen med livet, og om det er sandsynligt eller usandsynligt, at der skulle ligge en bestemt hensigt eller plan bag tilværelsen.

"Højskolen har tradition for den levende samtale. Den filosofiske salon ligger i forlængelse af denne tradition. Grundtvig mente, at "Intet menneske begriber sin bevidsthed, men finder sig selv i den som en gåde". Det er denne gåde, vi mødes for at tale om," siger Ove Steiner Rasmussen.

Den filosofiske salon blev godt modtaget, og der blev allerede den første aften spurgt efter flere møder. "Noget tyder på, at vi er på vej til at skabe en tradition," siger Ove Steiner Rasmussen.

SEJLIVET DIAKONALT ARRANGEMENT

NÅR MAN GÅR PÅ EFTERLØN ELLER PENSION, ER DET BÅDE EGNE OG OMGIVELSERNES FORVENTNING, AT MAN OPLEVER ET SUS AF FRIHED OG GLÆDE OVER ALLE DE MULIGHEDER, LIVET BYDER, NÅR MAN IKKE MERE SKAL ARBEJDE. MAN KAN GENOPTAGE UNDERVISNING, GÅ TIL MUSIK, SPORT, DYRKE DIVERSE INTERESSER, GENOPTAGE FORBINDELSEN TIL GAMLE VENNER ... OG ALLIGEVEL SAVNE SAMVÆRET MED KOLLEGER I KANTINEN, SKURVOGNEN ELLER LÆRERVÆRELSET, HVOR MAN NU HAR HAFT SIN GANG.

Det var baggrunden for, at en tidligere overlærer og en tidligere direktør i 1996 oprettede en "frokostklub for unge mænd, der er blevet ældre". Den lever stadig, har det med 75-85 deltagere pr. gang helt overvældende godt og har næste år 20 års jubilæum. Kl. 11.15 hver den første mandag i ni af årets måneder mødes et bredt udsnit af efterlønnere og pensionister, der i deres arbejdsliv var aktive i alle typer erhverv – praktiske såvel som bag et skrivebord – og synger, nyder den medbragte madpakke, evt. ledsaget af en øl, men helt sikkert med masser af snak. Derefter får en gæstetaler ordet. Det giver indblik i og

samtaler om alt fra kulturhistorie til, hvad der foregår i verden aktuelt.

En eller to gange om året inviteres ægtefæller med til et aftenarrangement eller en udflugt. Frokostklubben har desuden kastet et lille mandskor af sig. Det ledes af korlederen fra Nørremarks kirken i Vejle, hvor Frokostklubben har hjemme.

Hovedparten af deltagerne kommer fra Vejle-området, men flere andre kirker i Haderslev Stift har med inspiration i Nørremarks kirken etableret lignende tilbud. Se mere om frokostklubben på www.noerremarkskirken.dk

KIRKEN RÆKKER UD

KIRKENS DIAKONI – EN KERNEYDELSE

KOMMENTAR

Per Søgaard, formand for Haderslev Stifts diakoniudvalg

Folkekirken er kendetegnet ved fire helt grundlæggende kerneydelser: Gudstjeneste, undervisning, mission og diakoni. Mangler en af disse fundamentale kerneydelser, er det ikke sand kirke.

Diakoni er kirkens ansvarlighed for medmennesket. Den har sit forbillede og inspiration i Bibelens fortælling om Jesu måde at møde alle slags mennesker på: ensomme, syge, misbrugere, udstødte, voldsramte, fattige, fremmede, sørgende, børn, ældre osv. Den, som har brug for støtte, skal ses og mødes som et medmenneske og med respekt, værdighed og omsorg.

I Haderslev Stifts vision og målsætning lyder det bl.a., at kirken fremtræder klart som fortaler i handling og ord for medmennesker, der har brug for omsorg og hjælp.

Med andre ord skal det være tydeligt for alle menighedsråd og ansatte, at der afsættes tid, penge og kræfter til diakoni.

Derfor må alle menighedsråd drøfte, hvad der lokalt er behov for, og hvordan indsatsen skal tilrettelægges.

Diakonien lever nemt sit eget stille liv. Det kan være mere eller mindre organiseret besøgstjeneste. Det kan være nogle voksne, der på forskellig vis hjælper børn. Det kan være frivillige, der har aktiviteter på plejehjemmet. Eller præsten, der opsøger den efterladte, der lige er blevet alene. Måske er det naboer, der ser til hinanden og kigger efter, om gardinerne nu også trækkes fra - som tegn på, at man ikke er syg.

Alt sammen er liv og diakoni, uden at vores liv med hinanden dermed er sat ind i regneark, handlingsplaner og målinger.

Et gammelt mundheld siger dog, at hvor alle har ansvar, har ingen ansvaret. Derfor er det vigtigt at tage diakonien op og gøre den synlig og drøfte i menighedsrådet, hvordan man netop jeres sted vil have, at diakoni bliver synlig som kerneydelse. Hvordan har folkekirken hos jer aktiviteter, så ”kirken fremtræder klart som fortaler i handling og ord for medmennesker, der har brug for omsorg og hjælp”?

DER ER INSPIRATION AT HENTE

Overalt i stiftets sogne er der rigtig mange diakonale aktiviteter i gang. Mangler det enkelte sogn inspiration, kan den f.eks. hentes på stiftets hjemmeside. Her finder man bl.a. et lille katalog, der kan downloades, med et stort antal ideer til diakoni i sognet, og nogle små film til inspiration. Man kan også spørge stiftets diakoniudvalg eller nogle sogne i sit provsti.

Spørgsmålet er, om og hvordan jeres menighedsråd hjemme i dit sogn kan og skal komme i gang med f.eks. en besøgstjeneste, spiseaftener, familiearbejde, café, samvær med nydanskere eller flygtninge. Eller om der er brug for at aktivere menigheden i noget julehjælp? Hvordan er behov og muligheder hos netop jer? Hvordan kan man rekruttere frivillige? Og er der nogle, vi evt. kan arbejde sammen med, f.eks. et nabosogn? Eller skal vi kontakte kirkelige, diakonale organisationer? Velkommen til arbejdet. ■

FIRE ÅR MERE

HELLEVAD KIRKE HAR VÆRET LUKKET NED I 1 ½ ÅR. NU GLÆDER MARIE THOMSEN SIG TIL AT FÅ GANG I KIRKELIVET IGEN.

Marie Thomsen, 58 år, har været i menighedsrådet i Hellevad Sogn, Aabenraa Provsti, i fire år, og har sagt ja til en periode mere. Arbejder på diakoniplejehjemmet i Rinkenæs. Gift, mor til tre børn.

HVORFOR HAR DU VALGT AT GÅ IND I SOGNETS MENIGHEDSRÅD?

Jeg havde mange overvejelser forud for, at jeg trådte ind for fire år siden. Jeg arbejdede på fuld tid og går meget op i mit arbejde. Desuden har vi et landbrug og tre børn, så jeg har bestemt nok at lave. Men jeg opfatter mig som personligt kristen og vil gerne yde en indsats for, at kirkens tilbud kan føles relevante for flere.

HAR DET LEVET OP TIL DINE FORVENTNINGER?

Jeg sagde jeg ja til at blive kasserer i rådet, fordi vi har et landbrug, og jeg godt kender til regnskaber. Men det havde jeg ikke klaret, hvis ikke vi havde haft en dygtig professionel regnskabsfører, som vi deler med andre sogne, og som forstår at forklare tingene. På alle andre måder har det at være i menighedsråd i høj grad levet op til forventningerne. Vores egen kirke har været lukket ned på grund af renovering, men alligevel har vi kunnet

diskutere og udvikle gudstjeneste- og kirkelivet. Det har været meningsfuldt, indholdsrigt og præget af trivsel og samhørighed.

FØLER DU DIG FORPLIGTET TIL AT KOMME REGELMÆSSIGT I KIRKEN?

Jeg er mere forpligtet på at komme regelmæssigt. Jeg arbejder hver anden weekend, så jeg forsøger at komme i kirken mindst en gang hver måned. Jeg har altid været åben omkring min tro, men nu taler jeg både om dét og om selve arbejdet i menighedsrådet – hvad vi går og laver, og at det er spændende. På den måde bliver man en slags ambassadør for samtalen om kristendom og kirke.

HVAD VENTER I DEN KOMMENDE PERIODE?

Først og fremmest glæder jeg mig til, at det almindelige kirkeliv kommer i gang igen. Men jeg ser også frem til, at vi nu er et fuldt råd, der allerede har arbejdet sammen én periode, hvor vi kan tale ærligt til hinanden, og hvor enhver løfter sin del. Det første år gik med bare at finde ud af alting. Nu ved jeg, hvad det handler om, og hvad jeg går efter. Jeg tror virkelig, at anden periode bliver god. ■

ASSISTANCE TIL TRAVLE MENIGHEDSRÅD

Børge Munk Povlsen, provst i Fredericia Provsti

SIDEN 2009 HAR KIRKERNES HUS VÆRET ET CENTRALT OMDREJNINGSPUNKT FOR DET KIRKELIGE LIV I FREDERICIA PROVSTI. FYSISK ER KIRKERNES HUS BYGGET SOM ET HELT MODERNE KONTORLANDSKAB, HVOR EN RÆKKE ADMINISTRATIVE FUNKTIONER UDFØRES FOR MENIGHEDSRÅDENE I PROVSTIET.

Kirkernes Hus rummer fællesadministrationen af regnskab og økonomi for alle sognene i provstiet, administrationen af 9 af 11 kirkegårde samt personregistrering for 8 af 11 provstiet 11 sogne. Derudover fører Kirkernes Hus regnskab og bogholderi for Døvemenighederne i Jylland og på Fyn, samt koordineringsudvalget for døvemenighederne i Danmark. Husets administrationschef er tillige rådgiver og konsulent for menighedsrådene i en lang række personalespørgsmål. Endvidere løses der fra Kirkernes Hus ind imellem en række ad hoc opgaver med rådgivning og konkret hjælp til sogne også i andre provstier.

Formålet med etableringen af Kirkernes Hus var at fjerne så mange af de administrative byrder fra menighedsrådene som muligt. Vel at mærke uden at fratage menighedsrådene ansvar og indflydelse. Sagt anderledes var hensigten at frigøre de valgte menighedsrådsmedlemmers kræfter til at beskæftige sig med det egentlige, og dermed at være med til at skabe gode vilkår for menighedens liv og vækst. Erfaringen er jo, at det ofte opleves som en lidt overvældende udfordring for mange menighedsrådsmedlemmer, at det at sidde i et menighedsråd betyder, at der også er en lang række administrative opgaver og funktioner, som medlemmerne faktisk har ansvar for bliver løst. At det ofte har efterladt enkelte menighedsrådsmedlemmer i en noget mistrøstig forfatning, er et kendt fænomen og ofte årsag til, at en enkelt valgperiode mere er reglen end undtagelsen.

Opgaverne, der løses af medarbejderne i Kirkernes Hus, har derfor også til hensigt at kaste en større grad af lys og arbejdsglæde tilbage til menighedsrådsmedlemmerne.

Huset ledes af en bestyrelse med en repræsentant fra hvert af menighedsrådene i provstiet. I de fleste tilfælde er det formanden, der repræsenterer det enkelte menighedsråd. Det gælder dog ikke i alle tilfælde. Når det i begyndelsen var tanken, at det skulle være formanden, var det for at understrege tyngden af det arbejde, som udføres fra huset, og en understregning af, at huset netop "drives" af menighedsrådene selv og ikke af provstiet. Bestyrelsen har så ansvaret for at ansætte administrationschefen, der er den daglige leder af Kirkernes Hus.

Ideen om Kirkernes Hus blev født i provstiet og drøftet over nogle år med og i menighedsrådene. Det var fra starten indlysende, at også provstikontoret skulle have plads i huset. Det betyder, at kommunikationsvejen er kort og at der meget hurtigt kan findes løsninger, når der opstår udfordringerne i i dagligdagen. Det betyder også, at der i huset som sådan er et rigtig godt arbejdsfællesskab på tværs af opgaverne, der skal løses. Det er også praktisk og enkelt, når de nødvendige besøg af provstirevisionen finder sted, at alt materialet er i huset. Og også i den forbindelse er der tale om en hurtig kommunikation.

Har man så ikke tabt noget i centraliseringens hellige navn? Det kan vel ikke udelukkes, at nogen har den opfattelse. Og det er da også vigtigt, at der hele tiden er fokus på, at ingen "køres over", at alle føler, at man kan følge med. Men det er først og sidst en personaleudfordring. Og det har været en af styrkerne i de første år af historien om Kirkernes Hus, at der med administrationschefen i spidsen har været fremragende medarbejdere ansat. Det har betydet, at det først og fremmest er udtalt af mange menighedsrådsmedlemmer, at Kirkernes Hus har været til stor hjælp, inspiration og glæde i det daglige arbejde. Og det er da også en del af den gode historie for Kirkernes Hus, at mange delegationer fra provstier over hele landet har været på studietur i de første år for at lade sig inspirere. ■

NOTAT FRA ET KRISEMØDE

Torben Hjul Andersen, domprovst (ny)
i Haderslev Domprovsti

NOTAT FRA ET MØDE

MELLEM BEKYMREDE KIRKEFOLK:

Status: Den gamle provst, som kendte alt og alle, er rejst. Resultat: Krise. **Løsningsforslag 1:** Græde højt og trygle den gamle provst om at komme tilbage. **Rapport fra løsningsforslag 1:** Det lykkedes ikke. Hverken tårer eller trusler virkede. Han er rejst og kommer ikke tilbage. **Løsningsforslag 2:** Vi må oplære den nye provst

Ulempen ved en ny provst er, at han ikke ved, hvordan man plejer at gøre alt. Løsning: send en mail, fuld damp på kirkelivet, og så må provsten se, om han kan følge med.

OPLÆRING LEKTION 1:

INFORMATION:

Kirkeministeriet oplyser, at man godt kan blive provst, selv om man dumpede i det vigtige fag "tankelæsning." Hvis det er tilfældet med vores nye provst, må vi sørge for, at han får alle nødvendige oplysninger. Hvis vi ydermere er så uheldige, at han ikke husker alt – f.eks. en sidebemærkning, når man går ud af kirken eller lign. – så er det ekstra vigtig med tydelig information. Vi har tilmed hørt, at ikke alle provster fanger kropssprog, f.eks. et tydeligt løft med et øjenbryn eller et host under time 3 på dagsmødet, så konklusionen på lektion 1 må være, at vi må sørge for at den nye provst får tydelig og klar information.

OPLÆRING LEKTION 2:

LOVE OG REGLER:

Den gamle provst kendte både vores ønsker, lovene og den rigtige procedure. Den nye provst kender nok den kirkelige lovgivning, men ved måske ikke helt, hvordan vi gør det her i Sønderjylland, og helt sikkert ikke vores inderste ønsker. Det må vi fortælle ham. Konklusionen på lektion 2 må være, at vi helt tydeligt kan fortælle om formålet med dette kirkelige initiativ eller den bygningsændring, og så må vi tale med provst og provstiudvalg om mulighederne herfor. Meget kan sikkert lade sig gøre – og det meste vil tilmed være lovligt.

OPLÆRING LEKTION 3:

PENGE:

Hvad gør vi, hvis den nye provst er sparsomlig – ligesom den gamle provst og alle de andre provster? Så må vi fortælle tydeligt, hvorfor vi ønsker at bruge pengene på den måde, og at vi ville have handlet på samme måde, hvis det havde været vores egne private midler. Så må vi vise, at vi kan tænke med de langsigtede økonomiske briller, og konklusionen må være, at det forventer vi, at et provstiudvalg gerne vil tale om.

OPLÆRING LEKTION 4:

FULD KRAFT PÅ DET LOKALE KIRKELIV:

Det kan godt være, at en provst mener, at han er vigtig, men Vi vil i hvert fald bruge al vores energi på at styrke kirkelivet her i vores sogn og i samarbejde med andre sogne. Fuld damp på kedlerne, så evangeliet forkyndes klart for mennesker. Så må provsten jo se, om han kan følge med – og mon ikke det går, hvis han også er optaget af at dele det bedste budskab i verden. Det vil nok gå og blive helt godt - ad åre, naturligvis. ■

Begyndergudstjeneste i Ølsted Kirke. Kirken lever ikke i sin egen verden, men væver sig ind og ud af livet som helhed.

NY ELLER KENDT VERDEN?

HVAD ER DET FOR EN OPGAVE OG VERDEN, DE KOMMENDE MENIGHEDSRÅD GÅR IND TIL?

Hanne-Birgitte Kristiansen, provst i Hedensted Provsti

For det første er det vigtigt at holde fast i, at det ikke er en ny verden. Det kan måske føles sådan med regelsæt og procedurer, der kan virke uigennemskuelige for et nyt menighedsrådsmedlem. Men samtidig må vi have blik for, at kirkens verden ikke er en anden verden end den, man er vant til. I et landprovsti som Hedensted er de allerfleste mennesker – og dermed også de nye menighedsrådsmedlemmer – helt klar over, at det her er mit sogn, min kirke, og jeg ved, hvem min præst er.

I Hedensted Provsti er 87 pct. medlemmer af folkekirken, dåbsprocenten er 75 pct., og stiftets kirketælling har vist, at folk både om søndagen og i hverdage bruger deres kirker mere end de fleste andre steder. Også vores nye skole-kirke-medarbejder møder åbne døre rundt om i kommune og skoler. Det vidner om en sammenhæng mellem folk og kirke – at kirken ikke lever i sin egen verden, men væver sig ind og ud af livet som helhed.

Den vigtigste opgave for et menighedsråd består i at sikre og uddybe denne sammenhæng mellem folk og kirke. Menighedsrådene skal spørge sig selv: Hvordan er vi kirke her hos os, så flest muligt i sognet har et naturligt tilhørsforhold til kirken og den Gud, der forkyndes? Hvordan støtter vi vores præst og medarbejdere, så de løser deres opgaver bedst muligt? Hvad kan vi selv bidrage med? Hvordan får vi flere involveret og engageret?

Der skal arbejdes med at få gudstjenestelivet og sognet til at passe sammen. Et sogn med 130 medlemmer kan måske ikke bære en gudstjeneste hver søndag, så hvad giver mening her hos os? Hvornår skal vi have gudstjeneste, og hvordan skal den se ud? Og det skal sikres, at rammerne er gode for kirkelivet – kirken, sognelokaler og præstegårde skal være velholdte og gode at være i.

Vi skal ikke køre på automatpilot, men være bevidst tilstedeværelse. Så hvad er det for en opgave og verden, der venter? Det er liv: Kirliv og hverdagsliv! ■

GODT BEGYNDT

- OM AT HJÆLPE DE NYE MENIGHEDSRÅD GODT FRA START

Grete Wigh-Poulsen, provst i Kolding Provsti

Der er et godt gammelt ordsprog, der siger: Godt begyndt er halvt fuldendt. Det tror vi i Kolding Provsti på, at der kan være noget om, også når det gælder menighedsrådsarbejdet.

Der læres en hel del på de fire år, som en menighedsrådsperiode (for de fleste) varer. Derfor besluttede provstiudvalget – i daglig omtale PU – at de erfaringer, som de medlemmer, der blev valgt ind i 2012, havde gjort sig, ikke måtte gå tabt. Derfor satte vi os i starten af 2016 for at indsamle viden om, hvad der var gået godt, og hvad der var gået skidt, i den valgperiode, der var ved at udløbe.

Menighedsrådene var med på det. Alle har bidraget. Hvert eneste menighedsråd er blevet besøgt. Alle menighedsrådsmedlemmer har haft mulighed for at give deres besyv med. PU ansatte en provstisekretær til forestå projektet, og Hanne

McCollin har derfor været den, der tog rundt til provstiets 24 menighedsråd og ved en kort workshop indsamlede viden.

Projektet fik titlen "Godt fra start", for der var, allerede inden projektet blev sat i søen, en klar fornemmelse af, at en god begyndelse er af stor betydning for menighedsrådsarbejdet og ikke mindst den glæde, der også gerne skal være i det.

Der er meget, der er nyt, og som måske også virker underligt, når man første gang vælges ind i et menighedsråd. For den, der har siddet der et stykke tid, kan det derimod være blevet helt selvfølgeligt. Der er procedurer og vaner, der med fordel kan ændres eller justeres på, bare man lige får tænkt over det eller oplyses om andre muligheder. Det var meget tydeligt i menighedsrådsmedlemmernes svar.

Det har vi lagt os på sinde. 1. september, altså før opstillingsmøderne, blev der holdt et oplysningsmøde for alle interesserede. Her kunne man møde en menighedsrådsformand, kasserer, kirkeværge, kontaktperson og et menigt medlem og høre om deres oplevelse af rådsarbejdet. Der er fremstillet et bredt udvalg af hhv. informations- og inspirationsfoldere. Disse kan ses og frit hentes på provstiets hjemmeside. Andre er velkomne til at tilpasse til lokale forhold.

Vi sluttede denne menighedsrådsperiode med en fest for alle menighedsrådsmedlemmer, ansatte og præster. Det var første gang, vi prøvede det. Men ellers forsøger vi én gang om året at samles, alle vi, der lægger tid og kræfter i arbejdet for sogne- og kirkeliv i Kolding Provsti. Ved festen var det tid til at takke for indsatsen og opruste til en ny tårn. I 2017 skal vi mødes til inspiration- og visionsdag, i 2018 inviterer vi på kursus, og 2019 finder vi et godt emne at samles om. I 2020 regner vi med at feste igen - på den "fuldendte gerning". ■

PÅ FOLKEKIRKELIG VIS

TO AF DE HELT AFGØRENDE FAKTORER I DEN DANSKE KIRKEORDNING, DEMOKRATIET OG ØKONOMIEN, ER SKRUET ANDERLEDES SAMMEN I HADERSLEV STIFTS "OTTENDE PROVSTI": DANSK KIRKE I SYDSLESVIG.

Viggo Jacobsen, provst i Dansk kirke i Sydslesvig

De danske menigheder i Sydslesvig, hvoraf der er 30, arbejder på folkekirkelig vis. Det vil sige, at vi er evangelisk-lutherske af bekendelse og bruger de liturgiske bøger, som man også kender i Danmark. Vi bruger altså også Den Danske Alterbog, Ritualbogen og Den Danske Salmebog.

Men selvfølgelig er der forskelle, for vi kan ikke være organiseret som menighederne i folkekirken. Vores status er at sammenligne med foreningers. Derfor hedder den samlede organisation også Dansk Kirke i Sydslesvig e.V., hvor det sidste e.V. står for *eingetragener Verein*. Det betyder "registreret forening". Foreningen af danske menigheder i Sydslesvig har status som almennyttig, hvorfor der er stramme regler for, hvordan vore indtægter må bruges. De tyske skattemyndigheder kontrollerer jævnligt, at vi arbejder efter reglerne.

Denne almennyttighedsstatus giver vore medlemmer den fordel, at de kan trække deres kirkebidrag fra på skatteopgørelsen. Vi forlanger af vore medlemmer, at de skal betale 5 pct. af deres skattebeløb i bidrag til kirken. Til sammenligning forlanger den tyske Nordkirche 9 pct. af skatten. Husk endelig - hvis du sammenligner med kirkeskatten i Danmark, at beregningsgrundlaget *ikke* er bruttoindtægten, men skattebeløbet, og at skat nord og syd for grænsen ikke umiddelbart kan sammenlignes, idet man i Tyskland ud over skatten betaler sygekasse, pensionsbidrag og flere andre sociale afgifter.

Generalkonsul Henrik Becker-Christensen taler på Kirkedagen.

GIVER VISSE UDFORDRINGER

Forskellen mellem 9 og 5 pct. retfærdiggøres ved, at den tyske, eller rettere *de* store tyske kirker, har et større samfundsmæssigt engagement. Tag f.eks. de to store sygehuse i Flensborg. Det ene drives af den katolske kirke. Det andet af den evangelisk-lutherske. Det gælder f.eks. også driften af vuggestuer og børnehaver og meget anden institutions- og omsorgsarbejde. Kirkerne sætter deres præg på institutionerne og kan yde tilskud til driften.

Vi har ingen aftale med det tyske skattevæsen om opkrævning af kirkebidraget. Det kan vi heller ikke få med den nyværende status, så medlemmerne skal selv regne ud, hvor meget 5 pct. af deres skat er og overføre beløbet til menighedens konto. Det giver visse "udfordringer", for nu at sige det på den måde. Jeg kan kun tilføje til jer nord for grænsen:

Husk at være glade for den ordning, I har vedr. inddragelsen af kirkeskatten.

INGEN FÆLLES VALGDATE

Vore menigheder har også foreningsstatus. Hver menighed har egne vedtægter, hvori der f.eks. er fastlagt, hvor mange medlemmer menighedsrådet skal bestå af. Heri står også, at menighedsrådsmedlemmerne vælges på menighedens generalforsamling. Vi har ikke én fast dato, hvor alle menigheder vælger menighedsråd, og valgperioden er heller ikke fastlagt ens. Enkelte steder vælger man f.eks. for to år. Andre steder tager vedtægterne højde for, at ikke hele menighedsrådet kan skiftes på én gang, idet vedtægterne sikrer, at kun halvdelen af menighedsrådet er på valg hvert andet år.

Dansk Kirke i Sydslesvig har Kirkerådet som overordnet organ. Det er sammensat af folkevalgte i de seks kredse i Sydslesvig og er en blanding af syv *lægfolk* og tre præster. Vi har også et forretningsudvalg, og det øverste organ for Dansk Kirke i Sydslesvig er Kirkedagen. Her aflægges beretninger for, hvad Kirkerådet har brugt pengene på og beskæftiget sig med. Alt sammen i samarbejde med Danske Sømands- og Udlandskirker, som modtager bevillingen fra Kirkeministeriet til den kirkelige virksomhed i Sydslesvig. Se gerne mere herom på hjemmesiden: www.dks-folkekirken.dk ■

U-HUS & LÆRINGSSPIL

Anne-Margrethe Hvas, provst i Sønderborg Provsti

Et stort rollespil for konfirmander er under forberedelse i Sønderborg Provsti. Det skal bl.a. give konfirmanderne oplevelsen af, hvordan uenigheder opstår inden for samme fællesskab.

En gruppe præster i Sønderborg Provsti har taget initiativ til en konfirmandevent, der tager udgangspunkt i Reformationen. I begyndelsen af 2017 inviteres alle konfirmander fra hele provstiet til at opleve de afgørende hændelser i Reformationen via et rollespil. Det kommer til at foregå via forskellige stationer centreret omkring Ulkebøl Kirke og sognehus.

Hele spillet er en dramatiseret version af begivenhederne i Tyskland i 1517-1518: Afladshandlen, teseopslag og kætterprocessen.

En munk, broder Martin, siger den hellige kirke imod! Normalt ville man bare straffe ham som kætter, men munken har bare endnu ikke sagt et ondt ord om paven eller kirken, men han påstår, at kirkens afladshandel er en hån mod Gud. Det er forvirrende for kardinalen, der er sat på sagen. Luther er tydeligvis skyldig, så meget er sikkert. Spørgsmålet er bare, hvad han egentlig er skyldig i...

Konfirmandeventens sigte er flere ting, blandt andet at konfirmanderne får noget almenviden om Luther igennem nøglescener fra hans liv, og at konfirmanderne får en oplevelse af at se deres egen tro udefra, i dette tilfælde ved at indtage et modstridende synspunkt (romersk-katolsk / protestantisk

kristendom) at konfirmander oplever hvordan uenighed opstår inden for det samme fællesskab.

Samtlige elever spiller munke og nonner. Voksenrollerne spilles af medarbejdere fra Efterskolen Epos. Bl.a. "medvirker" Martin Luther, Johan Tetzl og kardinal Cajetan.

Præsterne har udviklet spillet sammen med Efterskolen Epos fra Fynshav, som er en rollespils-efterskole. De involverede præster er ungdoms- og sognepræst Christina Holm Egelund samt sognepræsterne Ulla Hermann og Malene Freksen. Spillet kan bestilles til andre provstier.

DET SKER I U-HUSET

Det er meget passende, at konfirmandeventen finder sted ved Ulkebøl Kirke og sognehus. Det er nemlig også her, man finder U-huset, provstiets samlings- og aktivitetssted for alle unge i provstiet. U-huset lægger bl.a. hus- og hjerterum til en konfirmandklub, til KFUM&K's U-klub, til sjælesorgssamtaler og to sorggrupper for unge - men også elever fra både gymnasiet og de ældste årgange i folkeskolen kommer forbi for at lave lektier eller arbejde med et projekt.

Blandt husets faciliteter er en "bar" med fotografier af alle, der kommer i huset, billardbord, musikanlæg, game-rum, computer, bløde sofaer og gårdhave med bålplads. Hen over en måned bruges huset af et par hundrede unge. Nogle kommer fast, andre en gang imellem. Provstiets ungdomspræst, Christina Holm Egelund, er den faste præst i U-huset. ■

UNGE HAR OGSÅ BRUG FOR EN PRÆST

VEJLE PROVSTI HAR I FLERE ÅR PRIORITERET AT BRUGE MIDLER PÅ EN UNGDOMSPRÆST. DET SPØRGSMÅL FÅR PRÆSTERNE MANGE GANGE, NÅR DE ER PÅ JELLING MUSIK FESTIVAL.

Leif Arffmann, provst i Vejle Provsti
Anders Michael Grønfeldt, ungdomspræst

I de seneste år har Vejle Provstiudvalg valgt at budgettere med flere midler til ungdomspræsten og dennes virksomhed blandt elever på ungdomsuddannelserne og folkeskolens ældste klasser. Ungdomspræstens virke er imidlertid mangesidigt. Der er således også tale om en indsats med sorggruppe for unge samt at fokusere på unge mødre og understøtte disse blandt andet ved en madklub. Ungdomspræstens virke rækker også over provstigrænsen, idet der ydes en stor indsats med forberedelse og afholdelse af ungekonference hvert andet år i Slesvig for gymnasielever fra Tyskland og Danmark.

Ungdomspræsten yder også en lokal indsats på den årlige Jelling Musikfestival. Her får han ofte spørgsmålet, hvad en præst egentlig laver i den sammenhæng. Han fortæller:

"Hvad laver en præst egentlig her på festivalen?"

Det spørgsmål lød mange gange på campingpladsen, da jeg sammen med fem kolleger fungerede som *safety-præster* ved dette års udgave af Jelling Musik Festival. Spørgsmålet kan i den hurtige udgave besvares med: "Vi er her for at se, om I hygger jer og har det godt." Det var til gæsternes store fornøjelse, og de svarede ofte igen med et: "Fedt nok!"

DER ER NOGET AT SE TIL

På mange måder kan det godt koges ned til netop det, der er formålet med vores tilstedeværelse ved sådan et arrangement. Og der er noget at se til! Særligt ved en festival, der i den grad

har vundet popularitet blandt mange efterskolels elever. Og det, at den unge generation fylder mere og mere, har fået festivalens ledelse til på forsvarlig vis at gennemføre en række tiltag, der kan imødekomme situationen.

Et af de tiltag, der er gjort for at de unge og deres forældre, kan føle sig mere trygge, er altså at have lokale præster med som en slags "mental førstehjælp", om man må kalde det sådan. For på festivalen fungerer præsterne under samaritter tjenesten på pladsen, og det er ofte også her, det kan være en stor hjælp for sundhedspersonalet, at der er en person til rådighed til at trøste dem i ankomsten, der lige har bragt deres uheldige ven eller veninde ind til behandling – eller trænger til lidt tid i afrusning.

KAN VÆRE HÅRDT FOR BÅDE KROP OG SIND

Festivalen er for mange af de unge første gang, alkohol, fest og fuldskab står øverst på programmet så mange dage i streg, og det kan være hårdt at lægge både krop og sind til. Derfor oplever man tit, når man går rundt på pladsen, at de unge henvender sig for at få en snak med en voksen som lidt afveksling fra lejren.

Heldigvis er langt størstedelen af dem, som gæster en festival, glade og i festligt humør, hvilket også giver anledning til mange sjove og spøjse samtaler. Her kan man med glæde konstatere, at der er mange, der har både spændende og dybsindige spørgsmål til, hvad kristendom og kirken har med tilværelsen at gøre. Det er også fedt at opleve, hvordan de ikke har forbehold ved at henvende sig til en præst mellem dem. Men nu er lidt beruselse jo ikke den værste samtale-starter. ■

STORT SKOLEPROJEKT FORUDE!

I AABENRAA PROVSTI GÅR VI FOR TIDEN OG GLÆDER OS TIL ET FÆLLES PROJEKT MED FOLKESKOLEN OM "DEN GODE SKOLE". PROJEKTET HAR FOKUS PÅ AT REVITALISERE OPMÆRKSOMHEDEN PÅ FOLKESKOLENS FORMÅLSPARAGRAF. FORMÅLSPARAGRAFFEN ER GRUNDTANKEN UNDER FOLKESKOLENS VIRKE, EN GRUNDTANKE, SOM NOGLE STEDER ER BLEVET LIDT GLEMT EFTER SKOLEREFORM OG INDFØRELSE AF EN NY TEST-MÅLE-VEJE-KULTUR.

Kirsten Sønderby, provst i Aabenraa Provsti

FORMÅLSPARAGRAFFEN LYDER:

§ 1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati.

Aabenraa Kommunes skoleledelse, Danmarks Lærerforening og folkekirken i Aabenraa er gået sammen om at arbejde med og sætte fokus på "Den gode skole" i Aabenraa i det kommende år. Projektet kommer til at betyde forskellige fælles tiltag, blandt andet undervisningstilbud, hvor kirken byder ind med det sprog, den kulturelle og historiske viden og den lange tradition for dannelse, vi har. I folkekirken synes vi, at vi har meget at byde på hvad dannelse angår. I det hele taget har kristendom altid haft en stærk dannelses tradition. En tradition, hvor kloge mennesker har bidraget med at gennemtænke både religiøst og filosofisk/eksistentielt, hvad det vil sige at være menneske blandt mennesker i en social verden.

Man kan sige, at denne tradition handler om, hvordan man som menneske kan leve sådan, at man bidrager bedst muligt

til det fælles og til sit medmenneskes bedste. Dette kunne man kalde dannelse. At man altid har sit medmenneske for øje.

Det er dannet at tilbyde sin hjælp, når man kan noget, et medmenneske har brug for hjælp til. Det er dannet at holde døren åben, så en anden kan komme med ind. Det er dannet at byde andre velkommen og spørge, om de vil være med. Det er dannet at kunne se sammenhænge imellem tanker, viden og handlinger, og ikke holde denne indsigt for sig selv. Det er dannet at være modtagelig for andre menneskers indsigter.

Denne dannelse har kristendom ikke patent på, man kunne med god ret kalde det en bred humanistisk dannelsesforståelse, den har ikke noget med troen at gøre som sådan – men den ligger naturligt i forlængelse af kristendommens bud om næstekærlighed.

Vi lever på mange måder i en tid, hvor dannelse er udfordret, i et samfund præget af individualisme, rettighedstænkning og manglende respekt for humanistisk indsigt.

Og så hører det med, at vi i Danmark har en særlig art af dannelse, som man har kaldt "det folkelige". Det er det, vi har klang af i folkeskole, folkekirke, folketing og alle de andre folke-ting og -væsner.

Dette folkelige er vores fælles-dannelse. Det har ikke noget med indfødsret at gøre, men det har med sprog, selvforståelse og kulturel og social dannelse at gøre. Det er, at vi forstår os selv ud fra en tradition, en historie, en kultur og et sprog, at vi forstår os selv som folk.

Den dannelse har både folkeskole og folkekirke brug for, og derfor er det et fælles anliggende at arbejde for, at den består!

Vi glæder os meget til projektet, som indledes i januar 2017, og som kommer til at indeholde, store fællesmøder mellem lærere, skolebestyrelser og præster, mindre lokale møder, undervisningstilbud, foredragsaftener og samtaler om dannelse og skole i en masse sammenhænge. ■

DET SKER – OGSÅ – I HADERSLEV STIFT

LANDEMODET

Landemodet er biskoppens årlige møde med præster, ansatte i sognene og menighedsrådsmedlemmer fra hele Haderslev Stift. På mødet, som altid ligger en fredag i september – i 2017 allerede **fredag den 1. september** – vender biskoppen årets gang i folkekirken i almindelighed og Haderslev Stift

i særdeleshed. Altid en festlig dag, hvor mennesker mødes og hører nyt – essensen af folkekirken fra en faglig, men også festlig og uformel side. Slutter om aftenen med en stor gudstjeneste i Haderslev Domkirke.

FREDAGEN FØR PINSE 2. JUNI 2017

NORDENS WITTENBERG KOMMER TIL AT SUMME AF REFORMATION

I et telt på Gravene i det centrale Haderslev vil der være reformation på programmet hele dagen. Om formiddagen for børn, om eftermiddagen og om aftenen for voksne. Programmet er under stadig udvikling. Læs nogle udpluk her, men følg også med på stiftes hjemmeside og på www.reformationen.nu

HADERSLEV-MØDET I: OPLÆG OG DEBAT, SANG OG MUSIK

I teltet på Gravene kl. 13: velkomst ved biskop Marianne Christiansen, derefter korte oplæg bl.a. ved kirkehistoriker Martin Schwartz Lausten, viceborgmester Jens Chr. Gjesing, Haderslev, Niels Henrik Gregersen, professor i dogmatik (stammer fra Haderslev), samt professor mso Peter Lodberg, som er undervejs med en bog om "Danskernes tro i 1000 år". En paneldebat vil behandle Reformationen set fra en jødisk og en muslimsk synsvinkel.

Desuden vil programmet byde på musik og små koncerter med Haderslev Drengkor og nogle af de helt nye salmeskrivere. I løbet af eftermiddagen kaffe og Luther Lagkage til alle, desuden mulighed for at smage Luthergryde og lytte til "Godbidder" fra Luthers bordtaler.

Arrangementet byder bl.a. på muligheden for at møde flere af de helt nye salmeskrivere, blandt dem Jonas H. Petersen fra Hymns from Nineveh (billedet) og Teitur fra Færøerne.

HADERSLEV-MØDET II: NYE SALMER I HERTUG HANS

Mellem kl. 13 og kl. 17.30: salmeworkshop og salmemaraton i Hertug Hans Kirke. I otte sæt præsenteres nye salmer, vekslen- de med introduktion ved salmedigtere og salmekendere fra de sidste fire salmeudgivelser: Kirkesangbogen 2017, Luther-rosen 2016, 100 Salmer 2016 og Helt enkelt 2015. Program ledes og koordineres af sognepræst Rasmus Nøjgaard.

HADERSLEV-MØDET III: STORT AFTENPROGRAM

I teltet på Gravene: Koncerter ved nogle af de nye sang- og salmeskrivere, som også er med i den nye Kirkesangbogen, som udkommer juni 2017 - herunder med Teitur fra Færøerne og Jonas H. Petersen fra Hymns from Nineveh.

HADERSLEV-MØDET IV: ÅBENT TELT, SAMTALESOFAER OG KORSANG I BYRUMMET

Skiftende korte indlæg kaldet "Bordtaler", hvor man kan møde bl.a. de tre hovedtalere fra teltet på Gravene: Lausten, Lodberg og Gregersen - til samtaler om Gud, tro, dåb, og kirken i dag. Undervejs optræder lokale kirkekor på pladsen foran domkirken.

Midt på eftermiddagen er der kaffe og 100 Luther Lagkager fra Lagkagehuset. Samtalesofaer, boder og korsang i byrummet i øvrigt.

Jacob og Louise Ørsted fra Flensborg serverer Luther- gryde sammen med "Godbidder - citater fra Luthers frimodige tale omkring middagsbordet".

STIFTSRÅDET I HADERSLEV STIFT:

Karen Sundbøll, formand
Niels Hørlyck, næstformand
Erik Brixen Olesen, Kolding Provsti
Knud Erik Hansen, Haderslev Domprovsti
Marius Nørgaard, Aabenraa Provsti
Ebbe Ejlersen, Sønderborg Provsti
Dorthe Sørensen Tungelund, Fredericia Provsti
Esther Jensen, repræsentant for kirkefunktionærerne
Lars Seeberg, repræsentant for præsterne
Hans Havelund, repræsentant for præsterne
Anne Margrethe Hvas, repræsentant for provsterne
Torben Hjul Andersen, domprovst
Marianne Christiansen, biskop

ANSÆTTELSE I HADERSLEV I PERIODEN 1. JANUAR 2016 - 15. OKTOBER 2016

Sct. Johannes	Anders Michael Grønfeldt	1.1.2016
Sct. Michaelis	Kristoffer Bruun Simonsen	1.3.2016
Bramdrup	Jette Irene Langgaard Andersen	1.3.2016
As-Klaking-Juelsminde	Jan Unold	1.4.2016
Trinitatis	Merete Ørskov	1.6.2016
Kliplev	Michael Ravnholt Westh	1.6.2016
Haderslev vor Frue	Torben Hjul Andersen	15.6.2016
Gråsten-Adsbøl-Kværs	Hanne Christensen	1.7.2016
Tørring-Hammer	Janus Kirk Faaborg	1.9.2016
Haderslev Vor Frue	Sofie Vestergaard Eriksen	1.9.2016
Ødis	Inger Hvindenbråten	1.9.2016
Varnæs	Mai-Britt Josephsen Knudsen	15.10.2016
Moltrup-Bjærning	Henriette Öberg	15.11.2016

FRATRÆDELSE I HADERSLEV STIFT I PERIODEN 1. JANUAR 2016 - 31. DECEMBER 2016

Trinitatis	Inge Pilegaard Thomsen	31.10.2015
Kliplev	Charlotte Rørdam Kristensen	31.01.2016
Haderslev Vor Frue	Kim Jon Eriksen	31.01.2016
Rise	Michael Juul	29.02.2016
Gråsten-Adsbøl-Kværs	Jan Unold	31.03.2016
Haderslev Vor Frue	Christian de Fine Licht	30.04.2016
Moltrup-Bjærning	Jette Colding Frederiksen	31.05.2016
Holbøl	Hanne Christensen	31.05.2016
Ødis	Borgny Susanna Brünings-Hansen	31.05.2016
Varnæs	Povl Callesen	30.06.2016
Havnbjerg	Annette Sloth	31.7.2016
Skanderup	Holger Haldrup	30.09.2016
Nordborg-Oksbøl	Sophie Juel	30.09.2016
Svenstrup	Mai-Britt Josephsen Knudsen	14.10.2016
Gråsten-Adsbøl-Kværs	Niels Kristian Poulsen Refskou	30.11.2016
Sommersted-Oksenvad	Peter Kiel Nielsen	15.12.2016
Hover	Søren Due	31.12.2016

REDAKTION:

**HADERSLEV STIFT, RIBE LANDEVEJ 37, 6100 HADERSLEV, TLF. 7452 2025, KMHAD@KM.DK
WWW.HADERSLEVSTIFT.DK, FACEBOOK.COM/HADERSLEVSTIFT**

Stiftsmagasinet udgives af Stiftsrådet i Haderslev Stift v. formand Karen Sundbøll og udkommer årligt i forbindelse med det nye kirkeår. Redaktionen er afsluttet 10. oktober 2016.

Redaktionsudvalget:	Marianne Christiansen, Kirsten Kruchov Sønderby, Anne Margrethe Hvas, Birthe Jørgensen
Tekst:	Hvor ikke andet er angivet: Birthe Jørgensen
Foto:	Morten Rygaard, Nils Rosenvold, Henrik Kastenskov, Hans Lund, Karen Lützen, Thorkild Sørensen, Benjamin König, Ida Krogh m.fl.
Grafisk tilrettelæggelse:	Pure Lines - visuel kommunikation, Aarhus
Tryk:	GP-Tryk, Grenaa
Oplag:	2.000 stk.
ISSN 2245-3148:	Haderslev Stifts Magasin 2016

